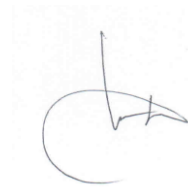

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ДІДЕНКО ОКСАНА МИКОЛАЇВНА

УДК [336.71:338.246.025.2](043.3)

**РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В КОНТЕКСТІ УЗГОДЖЕННЯ ІНТЕРЕСІВ
ДЕРЖАВИ ТА БІЗНЕСУ**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Суми – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Українській академії банківської справи Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор економічних наук, професор *Васильєва Тетяна Анатоліївна*, Навчально-науковий інститут фінансів, економіки та менеджменту імені Олега Балацького, Сумський державний університет Міністерства освіти і науки України, в. о. директора.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор *Заруцька Олена Павлівна*, Університет митної справи та фінансів Міністерства освіти і науки України, професор кафедри грошового обігу і кредиту;

доктор економічних наук, професор *Козюк Віктор Валерійович*, Тернопільський національний економічний університет Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри економічної теорії;

доктор економічних наук, професор *Кузнєцова Анжела Ярославівна*, ДВНЗ “Університет банківської справи” Міністерства освіти і науки України, перший проректор.

Захист дисертації відбудеться 1 липня 2016 р. о 11⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 у Сумському державному університеті за адресою: 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Сумського державного університету за адресою: 40000, м. Суми, вул. Покровська, 9/1.

Автореферат розісланий 1 червня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук,
доцент

Т. Г. Савченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Фінансово-економічна криза та дестабілізаційні процеси у фінансових системах більшості країн світу актуалізували питання реформування підходів до банківського регулювання та нагляду. Сучасна трансформація регуляторних ініціатив щодо здійснення банківської діяльності (БД) характеризується заміною пруденційного нагляду, орієнтованого на ризики окремих банків, макропруденційним, спрямованим на врахування ризиків всієї фінансової системи; розширенням спектра цілей центральних банків та відповідного інструментарію регулювання БД з метою забезпечення не лише цінової, а й фінансової стабільності. Водночас відбувається посилення регуляторного тиску на банківський бізнес шляхом проведення структурної реформи банківського сектору, запровадження підвищених вимог до капіталу та ліквідності банків в межах Базеля III, встановлення додаткових вимог до розміру їх активів та напрямків діяльності тощо. В умовах загальноекономічної рецесії та браку платоспроможних позичальників, зниження довіри до національних фінансових систем суттєво ускладнюється забезпечення рентабельності як основного інтересу банківського бізнесу в ринкових умовах. Це стимулює розвиток нових спекулятивних механізмів отримання прибутку у фінансовій сфері, що є загрозовим для відновлення економічного зростання країни та забезпечення добробуту нації. В контексті реформування систем банківського регулювання та нагляду потребує розробки методологія запровадження узгоджувального регулювання, орієнтованого на гармонізацію інтересів основних стейкхолдерів БД. Саме тому активізація комплексних досліджень у напрямку розроблення методології регулювання БД на засадах узгодження інтересів держави та бізнесу в умовах реформування вітчизняного фінансового сектору є актуальною.

Фундаментальні засади державного регулювання БД закладені у наукових працях зарубіжних вчених Ф. Аллена (F. Allen), Дж. Барса (J. Barth), Т. Бека (T. Beck), Ч. Гудхарта (C. Goodhart), А. Деміргук-Кунт (A. Demirguc-Kunt), Дж. Кауфмана (G. Kaufman), Т. Погосяна (T. Poghosyan), Р. Левіна (R. Levine), А. Ю. Сімановського, Ш. Хванга (X. Huang) та ін. Серед вітчизняних науковців значні напрацювання в даному напрямку мають В. Д. Базилевич, О. І. Барановський, Т. А. Васильєва, О. Д. Вовчак, О. В. Дзюблюк, Ж. М. Довгань, І. І. Д'яконова, О. П. Заруцька, І. Б. Івасів, Г. Т. Карчева, В. В. Козюк, О. М. Костюк, А. Я. Кузнєцова, С. В. Науменкова, С. В. Леонов, О. В. Луняков, М. І. Макаренко, Р. М. Набок, Т. Г. Савченко, Т. Є. Унковська та ін.

Разом з тим аналіз наукової літератури з теми дослідження дозволяє стверджувати, що невирішеними остаточно залишаються ряд теоретичних і прикладних проблем. Зокрема, це стосується уточнення змісту основних економічних інтересів БД в контексті її регулювання, розробки аналітичного інструментарію оцінювання рівня державного втручання у банківський бізнес, формалізації зв'язків між інтенсивністю регулювання БД та економічним зростанням, фінансовою стабільністю, прибутковістю банківського бізнесу, обґрунтування механізмів узгодження регуляторних ініціатив та інтересів бізнесу і держави

з урахуванням фактору часу та ін. Отже, відсутність логічно впорядкованого та цілісного уявлення про способи та інструменти гармонізації інтересів держави та бізнесу в процесі регулювання БД обумовили актуальність дослідження, його мету, завдання та зміст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана у відповідності до програм загальнодержавного та наднаціонального значення, зокрема Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020”, Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року, Міжнародної програми оцінювання фінансового сектору економіки, розробленої під егідою Міжнародного валютного фонду і Світового банку, Програми розвитку фінансового сектору FINREP II в межах проекту технічної допомоги Агентства США з міжнародного розвитку тощо.

Основні положення дисертації відповідають пріоритетним напрямкам науково-дослідної роботи Української академії банківської справи. Так, зокрема, в межах теми “Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні” (номер держ. реєстрації 0103U006965) обґрунтовано вплив інтенсивності регулювання БД на фінансову стабільність; теми “Реформування фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів” (номер держ. реєстрації 0109U006782) – досліджено результативність застосування інструментів регулювання БД з позиції узгодження інтересів стейкхолдерів БД; теми “Конкурентоспроможність національної економіки в умовах євроінтеграції” (номер держ. реєстрації 0111U009459) – виявлено фактори впливу на прибутковість БД в європейській практиці банківництва; теми “Розвиток механізму функціонування банківської системи України під впливом іноземного капіталу” (номер державної реєстрації 0107U0123112) – оцінено дієвість регуляторних ініціатив для банків з іноземним капіталом.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розвиток методологічних засад та розробка методичного забезпечення регулювання БД в контексті узгодження інтересів держави та бізнесу.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення наступних завдань:

- узагальнити теоретичні положення та досвід регулювання БД, поглибити теоретичні засади періодизації розвитку систем регулювання БД у світі;
- уточнити визначення сутності інтересу в БД;
- розробити теоретико-методологічне підґрунтя та основні положення концепції узгоджувального регулювання БД;
- удосконалити теоретичні засади та методичний інструментарій оцінювання рівня інтенсивності регулювання БД;
- обґрунтувати склад та оцінити дієвість каналів впливу регулювання БД на економічне зростання як базовий інтерес держави;
- удосконалити методологію дослідження залежності між інтенсивністю регулювання БД та динамікою економічного зростання на різних часових горизонтах;
- обґрунтувати перелік найбільш дієвих з позиції стимулювання економічного зростання заходів та інструментів регулювання БД;

- теоретично обґрунтувати та емпірично підтвердити наявність факторів-катализаторів та інгібіторів ефективності підвищення регуляторного тиску на банківський бізнес в контексті забезпечення фінансової стабільності;
- поглибити науково-методичні засади оцінювання залежності між інтенсивністю регулювання БД та фінансовою стійкістю банків;
- розробити методологічне підґрунтя та побудувати мультифакторну модель оптимізації інтенсивності регулювання БД в контексті забезпечення фінансової стабільності на мікро- та макрорівні;
- поглибити методичні підходи до обґрунтування впливу факторів макроекономічного характеру та внутрішньобанківського походження на прибутковість БД у європейській банківській практиці;
- удосконалити методичний інструментарій регулювання БД залежно від форми власності та походження капіталу банку.

Об'єктом дослідження є економічні відносини між стейкхолдерами БД, що виникають у процесі її регулювання.

Предметом дослідження є теоретичні засади та практичний інструментарій врахування інтересів держави та бізнесу в процесі регулювання БД.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційної роботи складають фундаментальні положення теорії фінансів, грошей і кредиту, економічної теорії, теорій стейкхолдерів та державного регулювання економіки, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань регулювання діяльності учасників фінансового ринку.

У роботі відповідно до поставлених завдань використано такі методи дослідження, як: наукова абстракція, індукція та дедукція, аналіз та синтез (при уточненні категоріального апарату дослідження); системно-структурний аналіз (при розробці концепції узгоджувального регулювання БД); логіко-історичний (при періодизації розвитку системи регулювання БД); метод аналогій (при дослідженні світового досвіду регулювання БД); мінімаксний метод (при побудові агрегованого індикатора інтенсивності регулювання БД в країні); панельний аналіз, зокрема методи об'єднаних середніх груп та динамічних фіксованих ефектів (при визначенні впливу інтенсивності регулювання БД на темпи економічного зростання у коротко- та довгостроковій перспективі); метод головних компонент (при визначенні релевантних факторів впливу на фінансову стійкість банків); метод узагальнених найменших квадратів (при визначенні впливу інтенсивності регулювання БД на рентабельність активів банків); багатофакторний регресійний та кореляційний аналіз, порівняльний та статистичний аналіз (при формуванні інформаційної бази дослідження інтенсивності регулювання БД).

Інформаційно-фактологічною базою дослідження є: закони України, укази Президента України, нормативні акти Кабінету Міністрів України, постанови та звітні дані Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Міністерства фінансів України та Міністерства економічного розвитку і торгівлі України; Державної служби статистики України; дані Світового банку; рекомендації та аналітичні огляди Європейського

центрального банку, Міжнародного валютного фонду та інших міжнародних фінансово-кредитних інституцій; статистичні дані фундації “Спадщина” (Heritage Foundation), центральних банків різних країн, бази даних Bankscore, порталу даних бібліотеки Хельджи, наукові публікації з питань банківського регулювання та нагляду.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні наукової проблеми щодо створення теоретико-методологічного та методичного підґрунтя регулювання БД у контексті узгодження інтересів держави та бізнесу.

Найбільш вагомими науковими результатами дисертаційної роботи є такі:
вперше:

- обґрунтовано концепцію узгоджувального регулювання БД, в основу якої покладено пошук компромісу між інтересами держави (через забезпечення економічного зростання та фінансової стабільності) та бізнесу (через забезпечення прибутковості БД та фінансової стійкості банків) за рахунок скоординованої співпраці державних органів, влади, Ради з фінансової стабільності, власників та топ-менеджменту банків, гармонізації цілей та інструментарію їх досягнення; визначено специфічну мету, завдання, принципи та механізм впровадження цього типу регулювання в сучасну вітчизняну регуляторну практику;
- розроблено методологічне підґрунтя визначення оптимального рівня інтенсивності регулювання БД в контексті забезпечення фінансової стабільності (на макрорівні) та фінансової стійкості банків (на мікрорівні), яке склало основу для формалізації на основі мультифакторної моделі залежності інтегрального індексу фінансової стійкості банків (визначеного за допомогою методу рівномірної оптимальності) від релевантних факторів впливу на нього (визначених за допомогою методу головних компонент). Це дозволило окреслити межі зон несприятливого та сприятливого впливу підсилення інтенсивності регулювання БД з позиції забезпечення фінансової стійкості банків;
- розроблено теоретичний базис та методичний інструментарій оцінювання інтенсивності регулювання БД на базі нормалізованих кількісних та якісних оцінок параметрів, що характеризують функціональну (індикативного та адміністративного характеру), організаційну та інституційну складові регуляторного механізму, що дозволило порівняти країни світу за рівнем інтенсивності регулювання БД (низький, незначний, помірний, високий). Це слугує науковим підґрунтям для розробки рекомендацій щодо реформування регуляторних механізмів в Україні;
- розроблено методологічне підґрунтя визначення каталізаторів (орієнтація банків на внутрішні джерела фінансування та економічне зростання в країні) та інгібіторів (присутність іноземного капіталу в банківській системі та високий рівень внутрішнього кредитування економіки) ефективності підвищення регуляторного тиску на банківський бізнес в контексті забезпечення фінансової стабільності різних країн світу. В якості методичного інструментарію такого дослідження запропоновано використовувати розроблену економетричну модель з випадковими ефектами, яка дозволяє здійснити панельний аналіз

даних та врахувати ряд індивідуальних відмінностей умов регулювання БД серед досліджуваних країн;

удосконалено:

- наукові засади обґрунтування каналів впливу регулювання БД на економічне зростання країни шляхом доповнення традиційних для фінансового сектору каналів (ресурсного та кредитного) каналами споживання та інвестування (для реального сектору економіки та держави), які визначають специфіку трансмісійних механізмів. Оцінювання напрямку та ступеня дієвості цього впливу дозволило поглибити розуміння механізму взаємодії фінансового та реального секторів економіки під час розробки стандартів регулювання БД;
- методологічні основи та методичний інструментарій дослідження конфліктності цілей державного регулювання шляхом обґрунтування залежності між інтенсивністю регулювання БД та динамікою економічного зростання з урахуванням часового горизонту, каналів впливу регуляторної політики, макроекономічних умов та рівня розвитку банківського сектору. Це здійснено за допомогою використання авторегресійної моделі з розподіленим лагом, що дозволило підтвердити негативний ефект посилення регуляторного тиску на БД на майбутню ділову активність в реальному секторі економіки;
- науково-методичний підхід до обґрунтування рівня релевантності внутрішніх факторів забезпечення прибутковості БД з урахуванням етапу економічного розвитку країни, що враховує макроекономічні та інституційні умови ведення банківського бізнесу та здійснено на основі застосування узагальненого методу найменших квадратів. Це дозволило обґрунтувати відмінності у механізмі впливу внутрішніх факторів прибутковості БД у стабільний та кризовий періоди економічного розвитку;
- методичний інструментарій регулювання БД залежно від форми власності та походження капіталу банку на основі побудови системи багатофакторних регресійних залежностей впливу інструментів та заходів інституційного, організаційного, індикативного та адміністративного регулювання БД на прибутковість банків, що дозволило спростувати гіпотезу про ефективність запровадження диференційованих регуляторних режимів залежно від форми власності та походження капіталу банку;

набули подальшого розвитку:

- теоретичні засади періодизації розвитку систем регулювання БД шляхом обґрунтування взаємозв'язків між ключовими параметрами регулювання БД, системою вжитих заходів та наслідками їх застосування на різних етапах економічного розвитку, що дозволило виявити наявність регуляторного циклу та передумови запровадження узгоджувального регулювання БД;
- теоретичне обґрунтування сутності економічного інтересу в БД як форми прояву економічних відносин, обумовлених функціональним призначенням суб'єкта інтересу в фінансовій системі та спрямованих на отримання ним соціально-економічних вигід від БД. Такий підхід ґрунтується на стейкхолдерському підході до розкриття змісту БД як сфери перетину приватних, суспільних та інституційних економічних інтересів;

- науково-методичний підхід до оцінювання взаємозв'язку інтенсивності регулювання БД та фінансової стійкості банків на основі панельного аналізу ряду показників стійкості фінансового сектору відповідно до методології макропруденційного аналізу Міжнародного валютного фонду, що створює підґрунтя для коригування системи показників фінансової стійкості банків під час регулювання БД;
- науково-методичні засади дослідження впливу параметрів регуляторного механізму на динаміку економічного зростання, що, на відміну від існуючих підходів, здійснено за допомогою інструментарію авторегресійного моделювання. Це дозволило сформулювати перелік найбільш дієвих заходів та інструментів регулювання БД з позиції макроекономічної стабілізації у короткостроковій та довгостроковій перспективах;
- науково-методичні підходи до обґрунтування впливу макросередовища (в тому числі інтенсивності системи регулювання БД) та індикаторів, що характеризують бізнес-модель банку на прибутковість БД в європейській банківській практиці на основі узагальненого (скоригованого) методу найменших квадратів, що дозволило емпірично підтвердити визначальний вплив на прибутковість БД внутрішньої стратегії банків, порівняно зі станом зовнішнього середовища ведення банківського бізнесу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні наукові положення доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій. Результати дослідження щодо напрямків та характеру впливу регулювання БД на забезпечення фінансової стабільності, економічного зростання та прибутковості БД можуть бути використані в поточній діяльності Національного банку України, органів центральної та місцевої влади, інших регуляторів фінансового ринку, фінансових посередників.

Отримані результати щодо розробки антикризового плану відновлення діяльності банку при підвищенні вимог до капіталу впроваджено в роботу Сумської обласної дирекції АБ “Укргазбанк” (довідка від 15.10.2015 № 8354/1510), щодо визначення зв'язку інтенсивності регулювання БД та прибутковості операцій банку – в роботу відділення ПАО “ПУМБ” РЦ “Північно-Східний” у м. Харків (довідка від 12.10.2015 № КНА/55), щодо взаємозв'язку інтенсивності регулювання БД та стабільності банківської системи країни – в роботу Управління Національного банку України в Дніпропетровській області (довідка від 05.10.2015 № В/25-06009/699), щодо визначення впливу інтенсивності регулювання БД на основні показники діяльності банку в межах його системи ризик-менеджменту – в роботу ПАТ “КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК” (довідка від 09.11.2015 № 81142/1589), щодо взаємозалежності між рівнем фінансової свободи та рівнем розвитку кредитного ринку країни – в роботу Управління Національного банку України в Сумській області (довідка від 11.11.2015 № 08-015/2650); щодо взаємозалежності між інтенсивністю регулювання БД та рівнем економічного розвитку країни – в роботу Харківського банківського Союзу (довідка від 12.11.2015 № 34/2015).

Матеріали дослідження використовуються у навчальному процесі Української академії банківської справи при викладанні дисциплін “Банківське регулювання та нагляд”, “Дослідження грошово-кредитного ринку”, “Банківська справа” (акт від 02.10.2015).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням. Наукові положення, розробки, результати, висновки і рекомендації, що виносяться на захист, одержані автором самостійно. Особистий внесок у працях, опублікованих у співавторстві, вказано у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні та методологічні положення дисертаційної роботи доповідалися, обговорювалися та одержали позитивну оцінку на міжнародних науково-практичних конференціях, у тому числі: “Фінансова безпека та економічне зростання: домогосподарство, підприємство, регіон, держава” (м. Полтава, 2011 р.), “Механізми реалізації стратегії розвитку національної економіки” (м. Тернопіль, 2011 р.), “Банківська система України в умовах глобалізації фінансових ринків” (м. Черкаси, 2011 р.), “Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика” (м. Суми, 2012 р.), “Актуальні проблеми економіки і управління в сучасних соціально-економічних умовах” (м. Дніпропетровськ, 2012 р.), “Dynamika naukowuch Badan – 2012” (м. Перемишль, Польща, 2012 р.), “Динамикатана съвременната наука – 2012” (м. Софія, Болгарія, 2012 р.), “Управління соціально-економічним розвитком держави, регіону, підприємства” (м. Полтава, 2013 р.), “Формування стратегії науково-технічного, екологічного і соціально-економічного розвитку суспільства” (м. Тернопіль, 2013 р.), “Пріоритети розвитку економіки України та інших країн” (м. Чернігів, 2013 р.), “Економічні механізми стимулювання соціально-економічного розвитку” (м. Ужгород, 2013 р.), “Національні моделі економічних систем: формування, управління, трансформації” (м. Херсон, 2013 р.), “Global systemic crisis: new milestone in development or an impasse?” (м. Давос, Швейцарія, 2015 р.), “Науково-економічний розвиток: менеджмент, фінанси та аудит” (м. Київ, 2015 р.), “Наукові здобутки на шляху до вдосконалення економіки країни” (м. Дніпропетровськ, 2015 р.), “Актуальні проблеми економіки та фінансів” (м. Київ, 2015 р.). Наукові результати оприлюднені також і на всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: “Перспективи створення сильної економіки для сучасної України” (м. Тернопіль, 2011 р.), “Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України в умовах фінансової нестабільності” (м. Тернопіль, 2012 р.), “Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України” (м. Суми, 2012 р.).

Публікації. Основні наукові положення, висновки і результати дослідження опубліковано в 51 науковій праці загальним обсягом 32,2 друк. арк., з яких особисто автору належать 30,47 друк. арк., у тому числі одноосібна монографія, розділи у 5 колективних монографіях, 25 статей у наукових фахових виданнях України з економіки (з них: 5 – у виданнях, що індексуються у міжнародних наукометричних базах, 5 – в електронних виданнях); 1 стаття у зарубіжному виданні; 19 публікацій у збірниках тез доповідей на наукових конференціях.

Структура і зміст роботи. Дисертація складається із вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації – 463 сторінки, в тому числі: основного тексту 360 сторінок, 73 таблиці, 19 рисунків, 9 додатків, список використаних джерел з 470 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі дисертації **“Понятійний апарат та концептуальні засади регулювання банківської діяльності в контексті узгодження інтересів держави та бізнесу”** узагальнено теоретичні положення та досвід регулювання БД, поглиблено теоретичні засади періодизації розвитку систем регулювання БД, уточнено зміст інтересів у БД, сформовано теоретико-методологічне підґрунтя та основні положення концепції узгоджувального регулювання БД.

Однією з найпоширеніших причин трансформації системи банківського регулювання та нагляду в країні є кризи, які виявляють неефективність діючої регуляторної практики. Останнє реформування підходів до регулювання БД внаслідок світової фінансово-економічної кризи 2007–2008 рр. обумовлене не лише зміною механізму та бізнес-моделі БД як об'єкта державного регулювання, а й посиленням її ролі та впливу на учасників як національної, так і світової економічної системи в умовах фінансiалiзацiї економiки. Крім того, банківські кризи, на відміну від фінансових, не стільки є елементом економічного циклу, скільки викликані існуванням регуляторних правил та стандартів, що сприяють веденню учасниками ризикованої (агресивної) політики.

Дослідження світової практики регулювання БД дозволяє стверджувати про наявність регуляторного циклу, в якому періоди посилення інтенсивності регулювання БД супроводжуються його лібералізацією (табл. 1). Аналіз наслідків посткризової реформи системи регулювання БД та прогнозна оцінка ефективності розроблених заходів вказують на зміцнення фінансової стабільності (зокрема у розвинутих країнах), водночас з негативною динамікою економічного зростання (характерно для країн, що розвиваються). Конфліктність ключових цілей державного регулювання економіки обумовлює об'єктивну необхідність узгодження економічних інтересів та координації зусиль всіх зацікавлених економічних суб'єктів.

Критичний аналіз наукових концепцій та узагальнення теоретичних напрацювань щодо трактування змісту поняття “економічний інтерес” дозволили обґрунтувати доцільність дотримання в роботі об'єктивно-суб'єктивного підходу, згідно з яким враховуються як умови економічного середовища для формування та реалізації інтересів, так і ціннісні орієнтири носіїв інтересу.

У роботі доведено, що на сьогодні потребує перегляду традиційна точка зору на обґрунтування дуалістичної природи БД: з одного боку – як елемента фінансової системи, спрямованого на перетворення фінансових ресурсів у продуктивний фінансовий капітал (макроекономічний підхід), з іншого – як сфери фінансового підприємництва, що передбачає отримання прибутку від проведення депозитних, кредитних та комісійних операцій (мікроекономічний підхід).

Таблиця 1 – Періодизація розвитку систем регулювання банківської діяльності у світі

Період	Економічні умови	Регулювання банківської діяльності				Наслідки	
		Тип	Напрямок	Мета	Інструментарій		
1933–1979 рр.	Світова економічна криза (“Велика депресія”), транснаціоналізація економічних зв’язків (після 1950 р.)	Антикризовий	Посилення регулювання	Макроекономічна стабілізація	Захисні та превентивні інструменти	- створення системи гарантування вкладів; - заборона поєднання інвестиційних та депозитних операцій банку; - обмеження процентних ставок; - встановлення бар’єрів для входження на фінансовий ринок; - обмеження руху капіталу; - директивне розміщення фінансових активів банків	Відсутність банківських криз протягом 1945–1971 рр. та настання фінансової стабілізації
1980–2007 рр.	Посилення економічних інтеграційних процесів, постіндустріалізація та фінансіалізація економічних відносин	Ліберальний	Послаблення (дерегулювання)	Монетарна (цінова) стабільність	Мікропруденційні інструменти	- зняття обмежень на: інвестиційну діяльність банків, встановлення депозитних та кредитних ставок, входження іноземного капіталу на національні фінансові ринки; - запровадження єдиних стандартів регулювання БД (Базель I, II); - лібералізація руху капіталу	Посилення конкуренції на фінансових ринках, взаємозв’язків між його суб’єктами, запровадження фінансових інновацій
2008–2015 рр.	Світова фінансово-економічна криза, промислова стагнація, зростання безробіття, скорочення торгівлі	Антикризовий	Посилення регулювання	Фінансова стабільність	Макропруденційні інструменти	- запровадження макропруденційних інструментів (контриклічний буфер капіталу, підвищені вимоги капіталу та ліквідності до глобальних системно важливих банків, обмеження рівня левериджу); - структурні реформи; - посилення ролі корпоративного управління, прозорості та звітності	Скорочення кредитування реального сектору економіки, збитковість банківського бізнесу
2016 р. – теперішній час	Посилення системних та геополітичних ризиків, нерівномірність відновлення економіки	Необхідність запровадження узгоджувального типу	Оптимізація інтенсивності регулювання	Фінансова та макроекономічна стабільність, рентабельність банківського бізнесу	Поєднання мікро- та макропруденційних інструментів	- оцінювання та моніторинг рівня державного втручання у банківський бізнес; - оцінювання конфліктності цілей державного регулювання; - оптимізація інтенсивності регулювання БД за критеріями забезпечення фінансової стабільності, економічного зростання та рентабельності банківського бізнесу	Гармонізація інтересів основних стейкхолдерів БД

В умовах посилення конвергенції реального та фінансового секторів економіки, підвищення ролі банків як джерела системних ризиків, впровадження макропруденційного нагляду спостерігається стирання меж між мікро- та макроекономічними підходами. Крім того, слід відзначити зближення таких інтересів: 1) суспільних, пов’язаних із забезпеченням стабільності банківської

системи; 2) приватних, спрямованих на максимізацію прибутку та мінімізацію ризиків; 3) інституційних, пов'язаних із забезпеченням довіри у фінансовій сфері.

Відтак економічний інтерес у БД пропонується розглядати з позиції стейкхолдерського підходу як форму прояву економічних відносин, обумовлених функціональним призначенням суб'єкта інтересу у фінансовій системі та спрямованих на отримання ним соціально-економічних вигід від БД.

У роботі систематизовано наукові напрацювання щодо визначення ролі та місця регуляторного механізму в узгодженні інтересів держави та бізнесу в межах основних економічних шкіл та напрямків, зокрема меркантилізму, класичної школи, кейнсіанства, неокласичної теорії, інституційної теорії. Виокремлено моделі регуляторного механізму, які визначають як пріоритети, так і інтенсивність регулювання інтересів учасників ринку, а саме: 1) модель суспільних інтересів, спрямовану на усунення недосконалостей ринкового механізму за допомогою активного втручання держави в роботу ринку; 2) модель приватних інтересів, яка зосереджена на задоволенні інтересів окремих груп стейкхолдерів шляхом надання їм державної підтримки різного характеру; 3) модель сталого суспільного розвитку, яка є домінуючою сьогодні та сфокусована на створенні державою інституційного середовища для реалізації приватних інтересів за допомогою державного регулювання.

Необхідність регулювання БД з боку держави обумовлена як виконанням банками ряду суспільно значимих функцій (забезпечення функціонування платіжної системи країни, постачання інвестиційного капіталу для соціально-економічного розвитку економіки, задоволення потреб економічних суб'єктів у фінансових послугах різного характеру тощо), так і специфічними рисами самої діяльності (низька частка власних коштів та робота з тимчасово залученими суспільними коштами, висока схильність до кредитного, ринкового, валютного, ризику ліквідності, тісні взаємозв'язки з іншими суб'єктами фінансового ринку тощо). Незважаючи на це, питання щодо доцільності та ступеня втручання держави у діяльність банків залишається дискусійним як у теоретичній площині, так і в практиці роботи міжнародних фінансових організацій та регулюючих органів.

Сьогодні відбувається зміна орієнтирів політики центральних банків шляхом розширення їх цілей із забезпечення не лише цінової стабільності, а й стабільності фінансової системи в цілому шляхом запровадження макропруденційного регулювання. Це, у свою чергу, вимагає застосування розширеного набору інструментів регулювання, а не лише засобів монетарної політики. Відтак стає необхідним узгодження не лише стратегічних, тактичних та оперативних цілей грошово-кредитної та бюджетно-податкової політики в межах єдиної фінансової політики держави, а й інструментів їх реалізації. Крім того, створення сприятливого інституційного середовища, відновлення довіри до національної фінансової системи та банків зокрема є необхідною умовою забезпечення макроекономічної та фінансової стабільності країни, що відображено в пріоритетах Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року (пріоритетом визначено захист прав споживачів та інвесторів фінансового сектору).

Таким чином, здійснений аналіз вказує на те, що сучасна регуляторна практика спрямована на забезпечення узгодженості переважно суспільних та інституційних інтересів БД, а приватні інтереси, зокрема інтереси бізнесу, під час регулювання БД враховуються в недостатній мірі. Саме це і обумовлює доцільність та актуальність запровадження концепції узгоджувального регулювання БД, основою реалізації якої має бути компроміс інтересів держави та бізнесу, а також оптимального поєднання їх пріоритетів (рис. 1).

Узгоджувальне регулювання БД пропонується розглядати як сучасну концепцію державного регулювання фінансової сфери, орієнтовану на побудову рівноправних та взаємовигідних відносин між стейкхолдерами БД у контексті гармонізації їх інтересів та цілей. Визначено, що передумовою формування узгоджувального регулювання БД є “трикутник конфліктності” інтересів, який вказує на неможливість одночасного забезпечення макроекономічної стабільності (інтерес держави в особі органів влади), фінансової стабільності (інтерес держави в особі регулюючих органів) та рентабельності банківського бізнесу (інтерес власників та менеджменту банку) під час регулювання БД. Запровадження узгоджувального регулювання БД потребує внесення суттєвих коригувань до існуючої регуляторної практики, формування специфічної мети, завдань, принципів та механізму впровадження такого регулювання.

Так, зокрема, специфічними принципами узгоджувального регулювання запропоновано вважати: повноважності та рівноправності сторін, солідарної відповідальності, узгодженості інтересів та пріоритетів, відкритості і довіри, гнучкості. Запровадження узгоджувального регулювання БД обумовлює необхідність визначення критерію оцінювання інтенсивності регулювання БД з урахуванням інтересів держави та бізнесу та визначення рівня конфліктності інтересів основних стейкхолдерів БД. Крім того, виникає потреба у створенні єдиного нормативного, інформаційного та методичного простору.

У другому розділі дисертації **“Розвиток методологічних засад оцінювання інтенсивності регулювання банківської діяльності в контексті узгодження інтересів основних стейкхолдерів”** виокремлено підходи до відстеження рівня державного втручання у функціонування банківського бізнесу та удосконалено інструментарій оцінювання інтенсивності регулювання БД.

Динаміка глобального індексу регуляторного тиску, який розраховується міжнародною консалтинговою фірмою KPMG, вказує на його посилення – з 33,7 балів у 2011 р. до 39,0 у 2015 р. (найбільшому рівню регуляторного тиску відповідає оцінка в 50 балів). При цьому європейський регіон є лідируючим за силою регулювання (рівень тиску з боку регулюючих органів досягнув відмітки у 42 бали у 2015 р.). До ключових напрямів посиленого регулювання БД слід віднести: підвищення вимог до капіталу та ліквідності банків (через запровадження принципів Базеля III та застосування стрес-тестів), вжиття заходів щодо мінімізації системних ризиків (шляхом підвищення наглядових вимог до системно важливих банків), посилення норм щодо культури ведення бізнесу на фінансових ринках, зміну механізму банківського нагляду, посилення вимог до якості корпоративного управління, звітності та прозорості банків тощо.

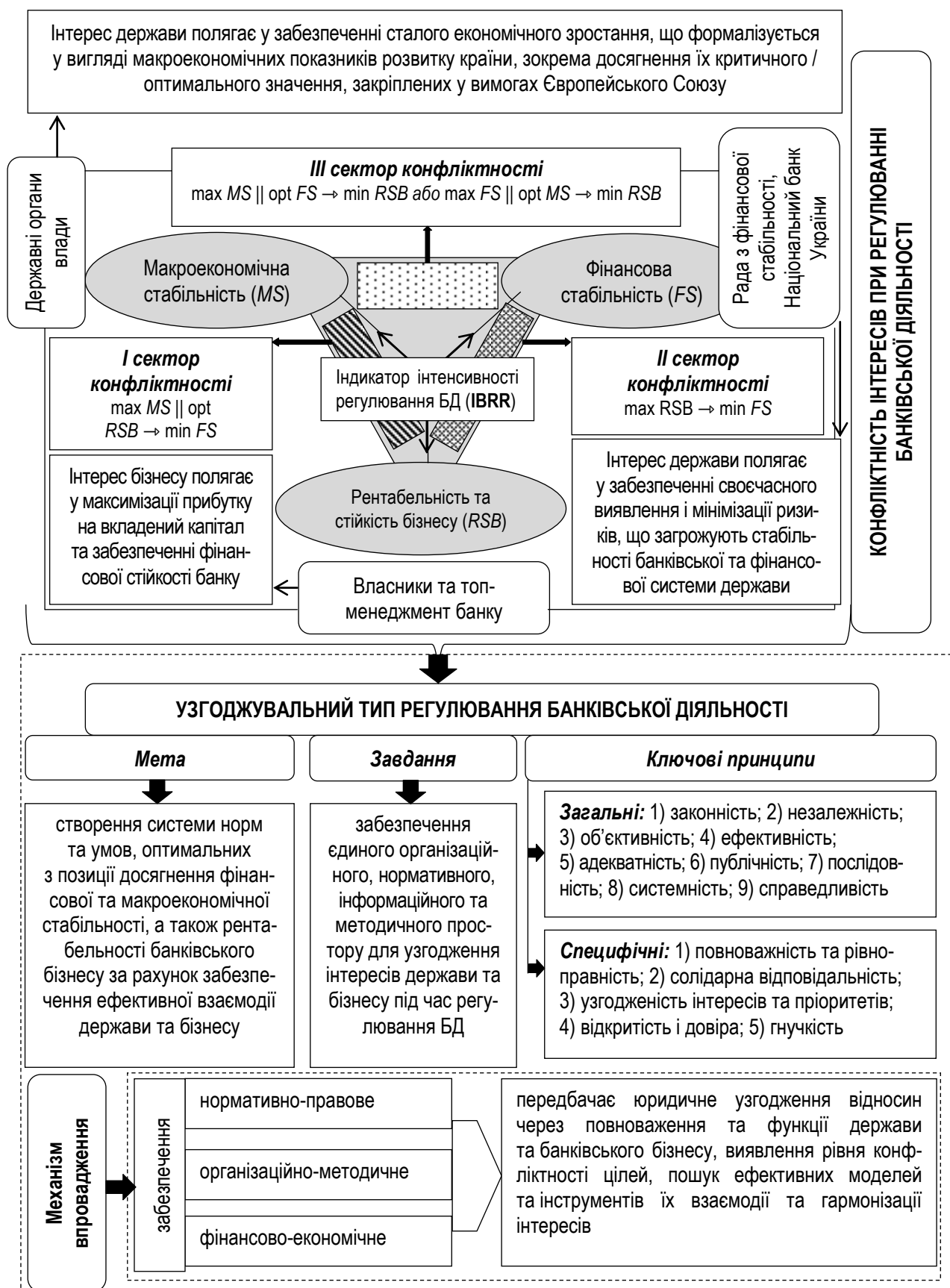

Рисунок 1 – Теоретико-методологічне підґрунтя та основні положення концепції узгоджувального регулювання банківської діяльності

Вивчення існуючих механізмів державного втручання у функціонування банківського бізнесу дає змогу виокремити чотири основні підходи: 1) інструментальний (індикативний), зміст якого полягає у дослідженні інтенсивності регулювання через використання окремих інструментів грошово-кредитної політики регулюючого органу (найпоширенішими є ставки обов'язкового резервування та облікова ставка); 2) інституційний, який базується на аналізі регуляторної політики в напрямку створення сприятливого інституційного середовища для функціонування банківського бізнесу (дотримання правових норм, контроль корупції, забезпечення монетарної свободи тощо); 3) адміністративний, який зосереджений на дослідженні рівня адміністративних вимог та обмежень діяльності банків; 4) результатний, що передбачає оцінку наслідків регулювання БД через, наприклад, обсяги кредитування приватного сектору економіки. Водночас зазначені підходи дозволяють здійснити оцінку регуляторної політики у сфері БД лише на фрагментарній основі та не дають можливості визначити загальний рівень інтенсивності регулювання БД в країні.

Таким чином, у роботі обґрунтовано необхідність оцінювання інтенсивності регулювання БД за допомогою підходу, який дозволяє комплексно врахувати такі складові регуляторного механізму: 1) *функціональну*, яка відображає методичне підґрунтя регулювання БД (зокрема, інтенсивність грошово-кредитної політики) та представлена через інструменти індикативного та адміністративного характеру; 2) *організаційну*, яка відображає витратність регуляторних заходів та вимірюється за допомогою витрат на здійснення регуляторної діяльності, виходячи з кількості задіяного персоналу; 3) *інституційну*, що характеризує інституційне середовище БД через дотримання правових норм та рівень фінансової свободи.

Аналіз цих складових регуляторного механізму в Україні вказує на існування суттєвого конфлікту інтересів держави та бізнесу. Свідченням цього є, зокрема високий рівень витратності регуляторних заходів (співвідношення кількості працівників у центральному банку до кількості банків та їх філій у країні у 2014 р. становило 7 300, в той час як значення аналогічного показника у розвинутих країнах знаходиться в діапазоні від 50 до 300). Оцінка інституційного середовища в Україні підтверджує значний рівень втручання держави у функціонування фінансового ринку в цілому. Так, за рейтингом економічної свободи, що розраховується стратегічним дослідницьким інститутом США – Фондом “Спадщина” (Heritage Foundation), Україна у 2016 р. посіла 162-ге місце, причому найнижчим виявився рівень саме фінансової свободи. Серед причин – домінуюче положення на фінансовому ринку банків з державною власністю, наявність регуляторних перепон для функціонування банків з іноземним капіталом, введення валютних обмежень адміністративного характеру, значна частка проблемних активів у банківській системі тощо. Поряд з цим інтенсивність грошово-кредитного регулювання в Україні в останні роки спрямована на пом'якшення умов ведення банківського бізнесу.

У роботі сформовано масив статистичних даних, який відображає динаміку індикаторів кожної зі складових регуляторного механізму для 23 країн світу, у тому числі України, протягом 2001–2014 рр. З метою нівелювання різномірності нормалізовано їх значення за мінімаксим методом залежно від напрямку впливу на інтенсивність регулювання БД. Отримані нормалізовані оцінки стали підґрунтям для розрахунку агрегованого індикатора інтенсивності регулювання БД, що дозволило згрупувати країни за силою регуляторного тиску на банківський бізнес (рис. 2).

Результати проведених розрахунків вказують на переважання помірного та незначного рівнів державного втручання в БД досліджуваних країн, водночас спостерігається загальна тенденція щодо зростання інтенсивності регулювання банківського бізнесу в умовах суттєвого коливання фінансової та макроекономічної стабільності внаслідок світової фінансово-економічної кризи.

Встановлено, що макроекономічна та фінансова стабілізація відбувалася переважно за рахунок функціональної складової регуляторного механізму, зокрема запровадження адміністративних інструментів грошово-кредитного регулювання БД, в той час як організаційна та інституційна складові регулювання БД мають переважно довгостроковий вплив на забезпечення фінансової та макроекономічної стабільності в досліджуваних країнах.

Отже, розроблений методичний інструментарій оцінювання рівня інтенсивності регулювання БД дозволяє врахувати основні аспекти регуляторного тиску на банківський бізнес: інструментарій та форми державного втручання; наслідки їх застосування для банків (через рівень фінансової свободи та дотримання правових норм), тобто відтворити процеси взаємодії держави та бізнесу в процесі регулювання БД. Це дає можливість використовувати запропонований індикатор у подальших дослідженнях з метою визначення рівня конфліктності інтересів держави та банківського бізнесу, а також розробки регуляторних ініціатив щодо їх гармонізації.

У третьому розділі дисертації **“Розвиток методології дослідження впливу регулювання банківської діяльності на економічне зростання як базовий інтерес держави”** обґрунтовано склад та оцінено дієвість каналів впливу регулювання БД на економічне зростання як базовий інтерес держави, досліджено залежність між інтенсивністю регулювання БД та динамікою економічного зростання на різних часових горизонтах, обґрунтовано перелік дієвих з позиції стимулювання економічного зростання заходів та інструментів регуляторного впливу.

Аналіз існуючих теоретичних напрацювань в частині дослідження економічних наслідків посилення регуляторного тиску на БД засвідчив, що традиційним індикатором інтенсивності регулювання БД виступають вимоги до капіталу та ліквідності банків, що суттєво звужує розуміння мети політики державного регулювання та механізм регуляторного впливу, оскільки розвиток бізнес-середовища суттєво залежить від інституційних умов ведення бізнесу.

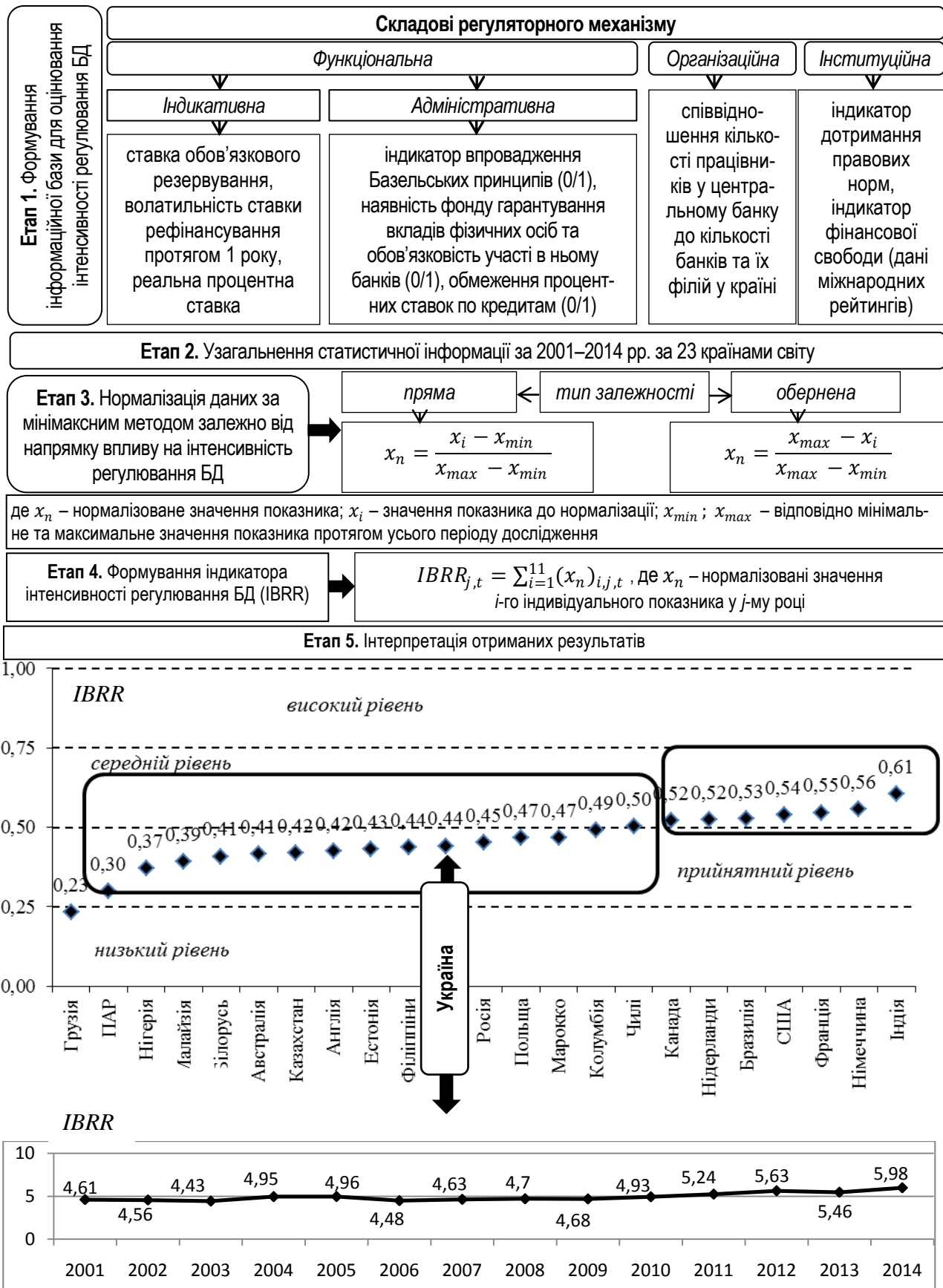

Рисунок 2 – Методичне підґрунтя та практичні результати оцінювання інтенсивності регулювання банківської діяльності

Крім того, зазнає змін механізм передачі імпульсів між фінансовим і реальним секторами економіки, що обумовлено серед інших причин і ускладненням умов ведення банківського бізнесу та зміною поведінки економічних суб'єктів під час прийняття рішень. Наслідки регуляторного впливу зазвичай розглядаються через кредитний та ресурсний канали (підвищення інтенсивності регулювання БД обумовлює підвищення вартості фондування банку та кредитних ресурсів для реального сектору економіки та домогосподарств через механізм процентних ставок), що залишає неврахованими зміни рішень економічних суб'єктів відносно споживання та інвестування у реальному та державному секторах економіки. Тому в роботі обґрунтовано необхідність додаткового виокремлення та врахування впливу каналів інвестування та державного споживання, які суттєвим чином визначають можливості економічного зростання через зміну інвестиційного попиту та масштабів витрат держави. Результати застосування регуляторних заходів також суттєво залежать від поточних макроекономічних умов та стану розвитку банківського сектору, які визначають зміни рівня впливу регуляторної політики на економіку країни.

Врахування зазначених особливостей обумовлює необхідність удосконалення методології дослідження залежності між інтенсивністю регулювання БД та динамікою економічного зростання з метою визначення рівня конфліктності цілей державного регулювання. Алгоритм авторського вирішення цієї проблеми представлено на рис. 3.

Результати розрахунків засвідчили негативний вплив інтенсивності регулювання БД на економічне зростання досліджуваних країн у довгостроковій перспективі та позитивний вплив – у короткостроковій. Так, зростання агрегованого індикатора інтенсивності регулювання БД на 1 % призводить до зниження темпів приросту ВВП на душу населення на 19 % на горизонті більше 1 року та до зростання на 23 % на горизонті до 1 року. Отримані дані вказують на наявність лагу між прийняттям регуляторних рішень та їх економічними наслідками на макрорівні, який обумовлений зниженням майбутньої ділової активності в реальному секторі економіки внаслідок підвищення регуляторного тиску.

Крім того, в роботі формалізовано напрям впливу регулювання БД на економічне зростання в межах кожного каналу та оцінено їх дієвість. Тригером економічного зростання з позиції наслідків банківського регулювання як у довго-, так і в короткостроковій перспективі слід вважати інвестиційний канал, оскільки зростання співвідношення валового накопичення капіталу до ВВП на 1 % забезпечує економічне зростання на 0,20 % у довгостроковому періоді та на 0,50 % у короткостроковому періоді. В той же час через канал державного споживання в умовах посиленого регулювання БД відбувається трансмісія негативних шоків у реальний сектор економіки (скорочуються обсяги виробництва товарів та послуг в країні через скорочення попиту). Так, зокрема зростання споживчих витрат уряду у ВВП на 1 % обумовлює сповільнення економічного зростання на 0,37 % та 0,5 % у довго- та короткостроковому періодах відповідно.

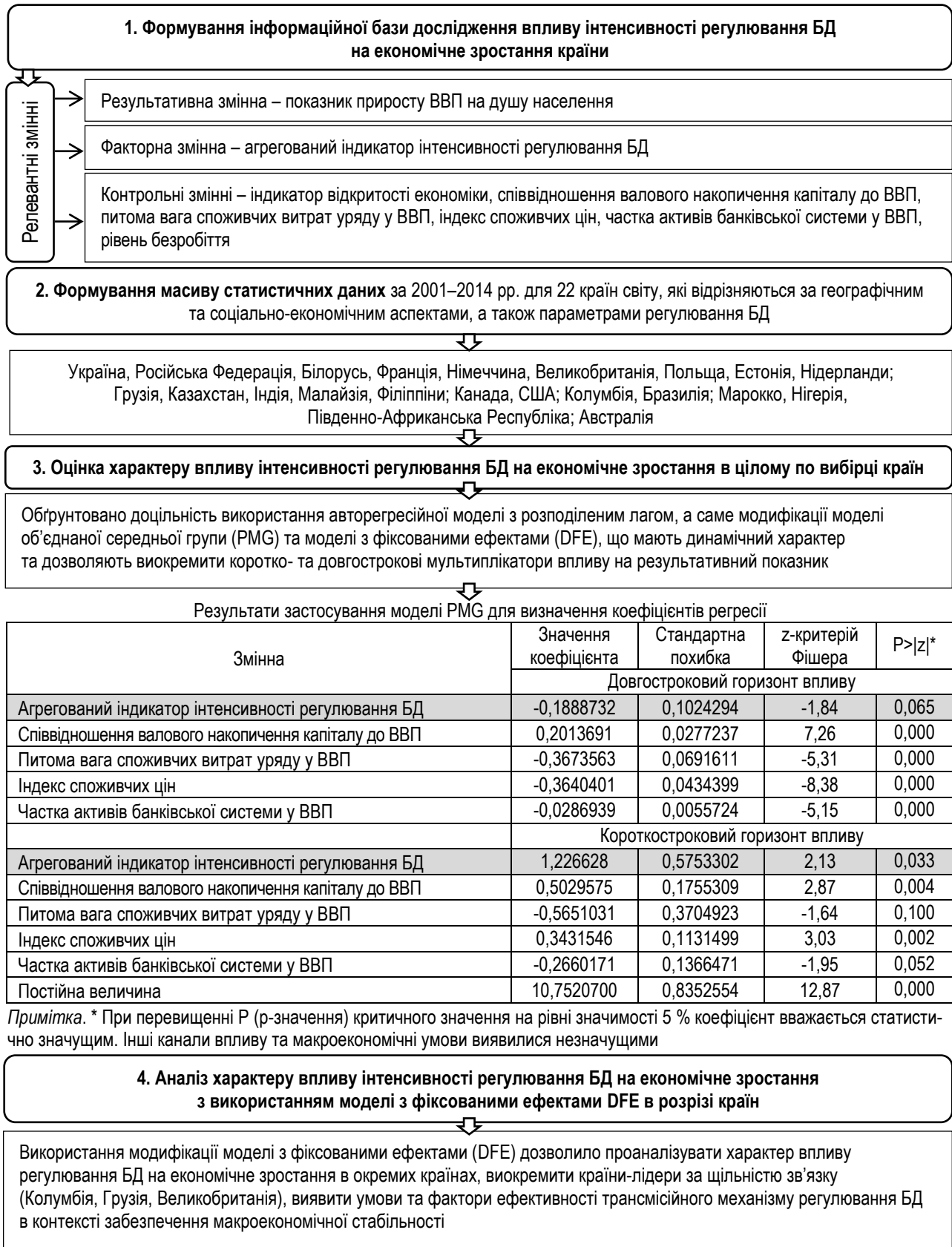

Рисунок 3 – Структурно-логічна схема дослідження впливу інтенсивності регулювання банківської діяльності на економічне зростання країни за результатами дослідження 22 країн світу за 2001–2014 рр.

Запровадження узгоджувального регулювання БД вимагає, по-перше, ідентифікації граничного рівня агрегованого індикатора інтенсивності регулювання БД, досягнення якого все ще забезпечує позитивний вплив на економічну динаміку; по-друге, визначення переліку інструментів регулятора та заходів з його боку, застосування яких є доцільним з позиції досягнення економічного зростання.

Застосування програмного комплексу Stata 12/SE дозволило стверджувати про наявність квадратичної залежності між показником приросту ВВП на душу населення та індикатором інтенсивності регулювання БД. Крім того, екстремум функції інтенсивності регулювання БД визначено на рівні 0,63, що повинно виступати орієнтиром при виборі регуляторного режиму.

У контексті обґрунтування доцільності використання регулятором окремих заходів та інструментів з метою макроекономічної стабілізації виникає потреба у формалізації напрямку та сили впливу на економічну динаміку основних складових регуляторного механізму. Таке дослідження в роботі проведено на прикладі 22 країн світу з різним рівнем економічного розвитку протягом 2001–2014 рр.

Результати проведених розрахунків (табл. 2) вказують на пріоритетність з точки зору забезпечення економічного зростання заходів регулятора, спрямованих на створення сприятливого бізнес-середовища для БД, зокрема дотримання правових норм та фінансової дисципліни, превенцію порушення майнових прав клієнтів, запобігання легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, а також важливість запровадження заходів щодо наближення засад та принципів функціонування банківського сектору України до міжнародних стандартів, особливо в частині впровадження вимог Базельського комітету.

Серед інструментів грошово-кредитного регулювання БД дієвим у контексті згладжування економічних дисбалансів можна вважати обов'язкове резервування. Поряд із забезпеченням економічного зростання одним із державних інтересів, пов'язаних з регулюванням економічних процесів, є забезпечення стабільності фінансової системи, що потребує поглиблення методології узгодження цього інтересу держави з інтересами бізнесу під час регулювання БД.

У четвертому розділі дисертації **“Розвиток методології гармонізації інтересів держави та бізнесу при забезпеченні фінансової стабільності на макро- та мікрорівні”** визначено каталізатори та інгібітори ефективності підвищення регуляторного тиску на банківський бізнес в контексті забезпечення фінансової стабільності, удосконалено науково-методичні засади оцінювання взаємозв'язку інтенсивності регулювання БД та фінансової стійкості банків, розроблено науково-методичний підхід до визначення оптимального рівня регулювання БД з позиції максимального врахування інтересів бізнесу та держави.

В умовах переорієнтації регуляторної політики на боротьбу з системними ризиками шляхом запровадження макропруденційного регулювання та підвищення пріоритетності інтересів фінансової системи над індивідуальними інтересами її учасників питання забезпечення фінансової стабільності перетворюється на один із базових інтересів держави. З позиції ж бізнесу одним

з основних критеріїв та ознак фінансової стабільності є стійкість фінансового стану банків. Відтак в узагальненому вигляді інтерес держави пов'язаний з фінансовою стабільністю в цілому (макрорівень), а інтерес бізнесу – з фінансовою стійкістю банку (мікрорівень).

Таблиця 2 – Результати дослідження впливу параметрів регуляторного механізму на динаміку економічного зростання для 22 країн світу за 2001–2014 рр.

Параметри, що характеризують інтенсивність регулювання БД (джерело або спосіб розрахунку)	Характер впливу факторної змінної на результативну			
	у довгостроковій перспективі		у короткостроковій перспективі	
	тип моделі	Значення коефіцієнта (стандартна похибка)	тип моделі	Значення коефіцієнта (стандартна похибка)
Дотримання правових вимог в цілому (дані міжнародного рейтингу економічної свободи)	DFE	1,377 (0,680)	DFE	13,625 (8,193)
Імплементация вимог Базельського комітету (бінарна оцінка 1/0)	DFE	3,822 (1,445)	статистично незначущий	
Волатильність ставки рефінансування банків (співвідношення різниці фактичного та середнього значення ставки із стандартним відхиленням)	DFE	-3,896 (1,668)	DFE	4,800 (1,479)
Рівень ставки обов'язкового резервування (офіційні дані)	DFE	3,555 (1,872)	PMG	4,484 (3,24)
	PMG	2,095 (0,478)		
Наявність у країні системи гарантування вкладів (бінарна оцінка 1/0)	PMG	-0,576 (0,235)	DFE	-2,375 (1,101)
Реальна процентна ставка (офіційні дані)	статистично незначущий		PMG	6,749 (3,176)
Співвідношення кількості працівників у центральному банку до кількості банків та філій в країні (офіційні дані)	PMG	-0,968 (0,401)	PMG	2,494 (1,212)
Наявність у країні обмежень ставок по депозитам (бінарна оцінка 1/0)	DFE	-2,804 (1,364)	статистично незначущий	
	PMG	-1,439 (0,229)		
Наявність у країні обмежень ставок по кредитах (бінарна оцінка 1/0)	PMG	-1,678 (0,384)	статистично незначущий	
Рівень фінансової свободи (дані міжнародного рейтингу економічної свободи)	PMG	-1,254 (0,621)	статистично незначущий	

Примітка. DFE – модель з фіксованими ефектами; PMG – модель об'єднаної середньої групи.

Узагальнення результатів емпіричних досліджень та існуючих підходів до обґрунтування впливу регулювання БД на показники фінансової стабільності в докризовому періоді дозволяє стверджувати про існування між ними прямої залежності – посилення інтенсивності регулювання призводить до підвищення фінансової стабільності. Водночас фінансово-економічна криза продемонструвала, що відносно фінансової стійкості банків у кризових умовах вже такого однозначного висновку зробити не можна. Виходячи з цього, актуальною науковою проблемою є обґрунтування умов ефективності підвищення регуляторного тиску на банківський бізнес в контексті забезпечення фінансової стабільності, тобто виявлення факторів-каталізаторів управлінського впливу та факторів-інгібіторів, управління якими може бути безрезультатним або навіть призведе до зниження фінансової стабільності під час регулювання БД.

З метою емпіричного виявлення факторів-каталізаторів та факторів-інгібіторів ефективності підвищення регуляторного тиску на банківський бізнес здійснено панельний аналіз даних для 23 країн світу (в тому числі України) за 2001–2014 рр. Індикатором фінансової стабільності в межах даного аналізу обрано показник *Z-score*, який рекомендується експертами Міжнародного валютного фонду та розраховується шляхом співвідношення рентабельності активів банків з урахуванням рівня забезпеченості їх капіталом та ступеня волатильності, а індикатором інтенсивності регулювання БД – розроблений агрегований індикатор інтенсивності регулювання БД. Відібрані незалежні змінні відображають особливості економічного стану країни та бізнес-середовища для здійснення БД.

Результати тестування декількох моделей за методом Хаусмана, коефіцієнтом детермінації, критеріями Фішера і Стюдента вказують на доцільність використання моделі з випадковими ефектами, результати застосування якої у формалізованому вигляді (для 23 країн за 2001–2014 рр.) можна представити наступним чином:

$$\begin{aligned} Z_score = & 0,19 + 0,119IBRR + 0,109Cons5 + 0,305Dep_GDP + \\ & + 0,024Centr_asset + 0,117Cred_govern - 0,34Dom_cred - \\ & - 0,001Foreign_bank + 0,259GDP + 0,116Trade \end{aligned} \quad (1)$$

де *Cons5* – показник концентрації активів у 5 найбільших банках країни; *Dep_GDP* – відношення банківських депозитів до ВВП; *Centr_asset* – відношення активів центрального банку до ВВП; *Cred_govern* – відношення кредитів уряду та державних підприємств до ВВП; *Dom_cred* – внутрішні кредити, надані фінансовим сектором, у відсотках до ВВП; *Foreign_bank* – частка іноземних банків у банківській системі; *GDP* – валовий внутрішній продукт; *Trade* – індикатор відкритості економіки країни (співвідношення різниці між експортом та імпортом товарів та послуг в країні до ВВП).

Отримані результати, окрім підтвердження позитивного зв'язку між інтенсивністю регулювання БД та фінансовою стабільністю, дозволяють стверджувати, що присутність іноземного капіталу (за рахунок існування впливу з боку материнських компаній) та високий рівень внутрішнього кредитування економіки (за рахунок трансмісії негативних шоків з реального сектору економіки) знижують ефективність підвищення регуляторного тиску на банківський бізнес з точки зору забезпечення фінансової стабільності. До складу факторів-каталізаторів в результаті моделювання віднесено орієнтацію банків на внутрішні джерела фондування (при зростанні частки депозитів банків до ВВП на 1 % показник стабільності при посиленні регулювання буде зростати на 0,30 %) та економічне зростання (при зростанні ВВП на 1 % показник стабільності при посиленому регулюванні буде зростати на 0,26 %). Відтак виявлені фактори можуть бути використані в якості цільових таргетів та обмежень регуляторної політики Національного банку України при вирішенні завдання забезпечення фінансової стабільності.

Важливого значення сьогодні набуває питання забезпечення фінансової стабільності і на мікрорівні, що передбачає перегляд традиційних каналів впливу інтенсивності регулювання БД на показники стійкості фінансового стану банків. Для вирішення цієї задачі в роботі здійснено аналіз показників стійкості фінансового сектору відповідно до методології макропруденційного аналізу Міжнародного валютного фонду, а саме якості активів, достатності капіталу, рентабельності та витратності БД, які в сукупності дають можливість оцінити фінансову стійкість банків. Традиційно вважається, що зростання інтенсивності регулювання БД позитивно впливає на перелічені показники стійкості, проте результати емпіричної перевірки цієї гіпотези для досліджуваних країн вказують на неоднозначність такого твердження (табл. 3). Зокрема, в умовах посилення регуляторного тиску на банківський бізнес на 1 % рівень загальних витрат зростає на 0,11 %, що обумовлено необхідністю запровадження додаткових внутрішніх заходів (наприклад, перебудова операційних процесів у банківському бізнесі з метою підвищення ефективності систем фінансового моніторингу, ризик-менеджменту тощо), що в цілому негативно впливає не лише на фінансову результативність БД, а й на організаційно-методичну складову ведення бізнесу. Вплив інтенсивності регулювання БД на показник якості активів, а саме частку проблемних кредитів банків, виявився незначущим, що вказує на необхідність пошуку та врахування регулятором реальних причин погіршення якості активів, пов'язаних не лише з агресивною політикою банків, а й тих, що пов'язані з відносинами банку з інсайдерами, а також їх кредитування на більш вигідних умовах, ніж інших учасників ринку.

Таблиця 3 – Результати панельного аналізу впливу інтенсивності регулювання банківської діяльності на показники фінансової стійкості банків для 23 країн світу (в тому числі України) за 2001–2014 рр.

Залежні змінні (показники фінансової стійкості банків)	Незалежна змінна	Контрольні змінні		Адекватність моделі	
	IBRR*	GDP	Foreign_bank	F-тест	R ² кор.
Частка проблемних кредитів в банку	-0,067	-0,187	-0,08	0,0281	0,40
Співвідношення регулятивного капіталу банків до їх активів, зважених на ризик	0,001	0,146	-0,060	0,0125	0,61
Співвідношення капіталу та резервів банків до їх активів	0,090	0,067	0,005	0,5158	0,71
Рентабельність капіталу банків	-0,001	-0,116	-0,032	0,0267	0,70
Рентабельність активів банків	0,010	-0,089	-0,027	0,3862	0,50
Співвідношення адміністративних витрат банків до їх активів	0,115	0,071	0,022	0,0459	0,77

* IBRR – агрегований індикатор інтенсивності регулювання БД; GDP – валовий внутрішній продукт; Foreign_bank – частка іноземних банків у банківській системі; F-тест – критерій Фішера; R²кор. – скоригований коефіцієнт детермінації

Неоднозначність характеру та напрямів впливу інтенсивності регулювання БД на ключові показники фінансової стійкості банків залишає невизначеною

стратегію подальшого регулювання БД з метою забезпечення фінансової стабільності за умови максимального врахування інтересів бізнесу. В роботі розроблено мультифакторну модель, яка дозволяє визначити оптимальний рівень інтенсивності регулювання БД з позиції забезпечення фінансової стабільності (на макрорівні) та фінансової стійкості банків (на мікрорівні) (рис. 4).

Визначення оптимального рівня цього показника передбачає ідентифікацію точки екстремуму функції – Z-score, що застосовується Міжнародним валютним фондом. Перевірка даної функції вказує на лінійність та відповідно відсутність точки екстремуму, що свідчить про необхідність підвищення інтенсивності регулювання БД для забезпечення фінансової стабільності. Оскільки така стратегія має негативні ефекти для ведення банківського бізнесу, виникає необхідність використання додаткового критерію, пов'язаного з максимальним врахуванням інтересів бізнесу та забезпеченням стійкості їх фінансового стану.

В моделі як результативну ознаку використано інтегральний індекс фінансової стійкості банків. Він розрахований шляхом нормалізації показників якості активів, достатності капіталу, рентабельності та витратності БД, перевірки їх на мультиколінеарність та згортки на основі методу рівномірної оптимальності. Отже, оптимальний рівень інтенсивності регулювання БД запропоновано визначати як екстремум функції залежності інтегрального індексу фінансової стійкості банків (визначеного за допомогою методу рівномірної оптимальності) від релевантних факторів впливу (визначених за допомогою методу головних компонент).

Практичні розрахунки за даною моделлю в роботі здійснено на основі даних 23 країн світу (Україна, Російська Федерація, Білорусь, Франція, Німеччина, Великобританія, Польща, Естонія, Нідерланди, Грузія, Казахстан, Індія, Малайзія, Філіппіни, Канада, США, Колумбія, Бразилія; Марокко, Нігерія, Південно-Африканська Республіка; Австралія, Чилі) за 2001–2014 рр. Це дало змогу встановити кількісні межі зони несприятливого та сприятливого впливу зростання інтенсивності регулювання на фінансову стійкість банків. Розрахунки засвідчили, що межа між цими зонами відповідає значенню індикатора інтенсивності регулювання БД на рівні 0,53. Отримані результати можуть бути покладені в основу розробки заходів з регулювання БД залежно від поточного стану фінансової стійкості банків, що, у свою чергу, потребує більш детального дослідження впливу регулювання БД на задоволення інтересів власників та топ-менеджменту банківського бізнесу.

У п'ятому розділі дисертації **“Розвиток методології забезпечення прибутковості як базового інтересу бізнесу в процесі регулювання банківської діяльності”** формалізовано вплив факторів як макроекономічного характеру, так і внутрішньобанківського походження на прибутковість БД у європейській банківській практиці, розвинуто науково-методичне підґрунтя регулювання БД залежно від форми власності та походження капіталу банку.

Етап 1. Формалізація умов задачі пошуку оптимального рівня інтенсивності регулювання БД

Результативна ознака – інтегральний індекс фінансової стійкості банків (IIBS)

Факторна ознака – індикатор інтенсивності регулювання БД (IBRR)

Додаткові параметри моделі – показник концентрації активів у 5 найбільших банках країни (Cons5); активи центрального банку до ВВП (Centr_asset); банківські депозити до ВВП (Dep_GDP); кредити уряду та державних підприємств до ВВП (Cred_govern); внутрішні кредити, надані фінансовим сектором, до ВВП (Dom_cred); частка іноземних банків у банківській системі (Foreign_bank); ВВП країни (GDP); відкритість економіки країни (Trade)

Етап 2. Калібрування моделі шляхом вибору найбільш релевантних факторів впливу на IIBS

З метою нівелювання впливу об'єктивних взаємозв'язків між факторами та виявлення найбільш релевантних використано метод головних компонент

Оцінка компонент за критерієм Кайзера дає змогу залишити з 10 виокремлених компонент перші три, які пояснюють близько 70 % загальної дисперсії ознак. Релевантність фактора в межах компоненти визначається, якщо вагомість впливу становить не менше 0,3

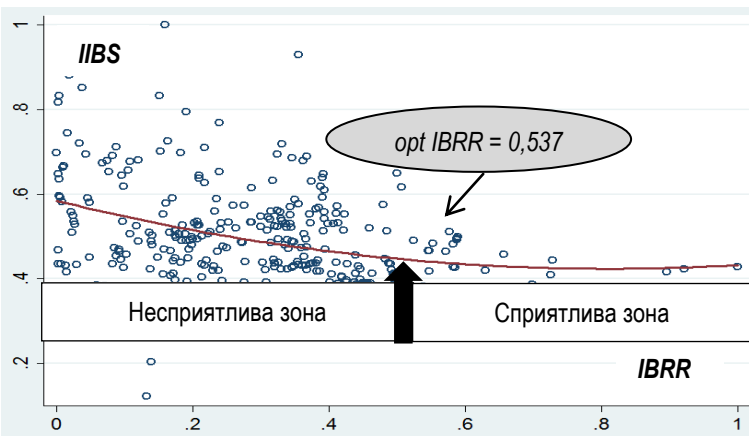
Показник	Вагомість впливу (факторне навантаження)		
	Компонента 1	Компонента 2	Компонента 3
Cons5	-0,0044	-0,3314	0,3643
Dep_GDP	0,4955	-0,1263	0,2661
Centr_asset	0,0073	0,4672	0,1717
Cred_govern	0,2066	0,3030	0,6598
IBRR	0,3222	0,3018	0,1670
Dom_cred	0,5203	-0,1345	-0,3203
Foreign_bank	0,0117	0,1212	0,2140
GDP	0,3221	0,3386	-0,4064
Trade	-0,0076	-0,5099	0,1841
Загальна дисперсія (%)	30,14	23,51	14,64

Етап 3. Побудова нелінійного багатфакторного регресійного рівняння

$$IIBS = 0,339 - 0,407 \cdot IBRR^2 - 0,030 \cdot Cons5 - 0,256 \cdot Centr_asset^3 + 0,035 \cdot Cred_govern + 0,016 \cdot GDP + 0,019 \cdot Trade$$

Етап 4. Перевірка адекватності моделі

Модель є адекватною та статистично значущою, про що свідчать значення коефіцієнта детермінації ($R^2=0,71890$) та критерію Фішера ($F=2,53$), що перевищує критичне значення (0,012)

Етап 5. Графічне зображення та інтерпретація результатів оптимізації

1. Залежність IIBS від IBRR описується квадратичною функцією.
2. Оптимальний рівень інтенсивності регулювання визначено на рівні 0,537 за результатами пошуку екстремуму функції (застосування функції Utest у програмному комплексі Stata).
3. Підвищення інтенсивності регулювання БД до рівня IBRR 0,537 знижує фінансову стійкість банків (несприятлива зона), після досягнення рівня IBRR 0,537 – позитивно впливає на фінансову стійкість банків (сприятлива зона)

Рисунок 4 – Теоретичні положення та результати застосування мультифакторної моделі визначення оптимального рівня інтенсивності регулювання банківської діяльності

Прибутковість банківської діяльності є не лише ключовим інтересом бізнесу та індикатором рівня задоволення інтересів власників і топ-менеджменту банків, а й індикатором поточної інвестиційної привабливості банківського сектору. Крім того, забезпечення фінансової стійкості банку і фінансової стабільності країни в цілому передбачає прибуткову діяльність банків, яка створює гарантії щодо безпечності банківських вкладів та наявності джерел кредитування економіки.

Збитковість БД внаслідок фінансово-економічної кризи майже в усіх європейських країнах на фоні посилення інтенсивності регулювання обумовила перегляд існуючих бізнес-моделей банків. З точки зору ж регулювання БД важливого стратегічного значення набуває розуміння механізму формування прибутку БД та формалізація причинно-наслідкових зв'язків між інтенсивністю регулювання БД та рентабельністю банківського бізнесу в цілому.

Узагальнення існуючих теоретичних напрацювань та емпіричних досліджень прибутковості БД вказує на залежність її рівня як від факторів макроекономічного середовища (в тому числі системи банківського регулювання та нагляду), так і індикаторів, що характеризують безпосередньо бізнес-модель банку. З метою ідентифікації ключових детермінант прибутковості БД для європейських банків у роботі розроблено модель, яка враховує вплив макросередовища, в тому числі системи регулювання БД на рентабельність активів банківської системи, а також фактори бізнес-моделі банків (чиста процентна маржа (*Mrg*), частка проблемних активів (*NPL*), рівень забезпечення проблемних активів резервами банків (*NPLs*)), рівень банкоцентричності фінансового сектору країни (частка активів банківської системи у ВВП країни, (*Bs*), рівень економічного зростання (*Growth*) та інфляцію (*CPI*).

Результати формалізації залежностей рентабельності активів банків (*ROA*) від цих факторів та рівня інтенсивності регулювання БД (*IBRR*) для 23 європейських країн за 2001–2014 рр. на основі узагальненого (скоригованого) методу найменших квадратів можна представити наступним чином:

$$ROA = 1,089 - 0,137IBRR + 0,277Mrg - 0,440NPL - 0,001NPLs - 0,020CPI + 0,067Growth \quad (2)$$

Побудована модель є адекватною за критерієм Вайлда (фактичне значення на рівні 617,27 перевищує критичне -14,287) та вказує, що ключовими факторами забезпечення прибуткової БД є чинники бізнес-моделі, зокрема якість активів (зростання на 1 % негативно класифікованих кредитів обумовлює зменшення рентабельності активів на 0,44 %) та чиста процентна маржа (її зростання на 1 % обумовлює збільшення рентабельності активів на 0,28 %). Водночас інтенсивність регулювання БД є визначальним фактором порівняно з макроекономічним середовищем провадження банківського бізнесу, що підкреслює важливість національної стратегії регулювання БД для розвитку банківського бізнесу.

Враховуючи пріоритетність внутрішніх детермінант прибутковості БД у роботі здійснено їх деталізоване дослідження на прикладі 6 європейських країн

(Україна, Польща, Казахстан, Грузія, Естонія, Білорусь) за 2001–2014 рр. зі збереженням факторної (фактори макросередовища, в тому числі інтенсивність регулювання БД) та результативної (рентабельність активів банків) ознак, але з розширенням складу контрольних змінних внутрішньобанківського походження. Одним із наслідків виокремлення у сучасній регуляторній практиці системно важливих банків та застосування до них підвищених вимог до капіталу та ліквідності тощо є негативний вплив на рентабельність банківського бізнесу. Тому в роботі склад внутрішньобанківських факторів прибутковості розширено за рахунок використання розміру активів банку як одного з найбільш поширених індикаторів системної важливості банку, а форма власності банків (державна/приватна) та наявність іноземного капіталу враховані як важливі фактори забезпечення прибутковості БД, особливо в країнах, де ринкові структури знаходяться на стадії реформування.

У контексті реалізації науково-методичного підходу на даних 6 країн моделлю враховано рівень інфляції, а також індикатор контролю корупції (відповідно до методології Світового банку) для врахування можливостей банків країни занижувати суми прибутку з метою мінімізації податкових зобов'язань та недотримання регулятивних обмежень. Результати застосування узагальненого методу найменших квадратів як в цілому за період дослідження, так і з деталізацією залежно від етапу економічного розвитку країни (кризовий/стабільний) дозволяють ідентифікувати важливість внутрішніх факторів забезпечення прибутковості БД (табл. 4).

Зокрема, емпірично обґрунтовано, що розмір активів банку та форма власності (особливо присутність державної частки в капіталі банку) з позиції забезпечення прибутковості БД виявилися значно важливішими у досліджуваних країнах порівняно з інтенсивністю регулювання БД. Це підтверджує, по-перше, дію ефекту масштабу великих банків та відповідно отримання більшого розміру прибутку, порівняно з невеликими банками країни (в період кризи та переважно збитковості БД розмір банку має негативний вплив на рентабельність бізнесу), по-друге, більш високий рівень довіри до державних банків, та відповідно розширені можливості таких банків надавати банківські послуги незалежно від етапу розвитку економіки.

Деталізація дослідження на різних часових проміжках підтверджує, що у кризові періоди розвитку економіки позитивний вплив на рентабельність активів банків має присутність іноземних власників у структурі власності банку (за рахунок внутрішньокорпоративних фінансових трансфертів із-за кордону) та підвищення інтенсивності регулювання БД. Результати розрахунків вимагають їх врахування у регуляторному механізмі БД залежно від фази економічного розвитку з метою створення умов урахування інтересів бізнесу та, відповідно, забезпечення рентабельності БД.

Одним із механізмів гармонізації інтересів держави та бізнесу під час регулювання БД може виступати диференційований режим регуляторного впливу

на банки, запровадження якого завжди є дискусійним з огляду на складність вибору критерію для диференціації заходів та інструментів регулювання БД.

Таблиця 4 – Результати визначення релевантності внутрішніх факторів забезпечення прибутковості банківської діяльності в Україні, Польщі, Казахстані, Грузії, Естонії, Білорусі за 2001–2014 рр.

Факторна змінна	Період дослідження					
	2001–2006 рр. (стабільний)		2007–2014 рр. (кризовий)		2001–2014 рр. (в цілому)	
	К	СП	К	СП	К	СП
Агрегований індикатор інтенсивності регулювання БД (IBRR)	-0,114* (-1,890)	0,060	0,197** (2,240)	0,088	-0,131** (-2,510)	0,052
Розмір банку (обсяг активів банку)	0,632*** (4,830)	0,131	-2,142* (-1,950)	1,097	0,629 (1,370)	0,423
Форма власності банку (1 – державна, 0 – приватна)	7,556*** (47,760)	0,158	4,019* (1,850)	2,177	7,123*** (4,090)	1,741
Резидентність власників капіталу банку (1 – іноземні банки, 0 – вітчизняні банки)	-0,054 (-0,780)	0,068	0,338*** (4,040)	0,084	0,338*** (4,960)	0,068
Рівень індикатора контролю корупції (дані Світового банку)	-0,175** (-1,980)	0,088	0,126 (1,010)	0,125	0,176** (2,360)	0,074
Рівень інфляції (дані Світового банку)	-0,002 (-0,400)	0,005	-0,022*** (-4,220)	0,005	-0,014*** (-4,400)	0,003
Постійна величина	1,956*** (5,810)	0,337	-0,298 (-0,610)	0,491	1,509*** (5,140)	0,294
Кількість спостережень	368		676		1045	
Параметри адекватності моделі						
Wald $\chi^2_{\text{факт}}$	2829,540		75,010		86,120	
Wald $\chi^2_{\text{крит.}}$	12,742		12,672		12,642	

Примітка: К – коефіцієнт, знак та абсолютне значення якого вказує на напрямок та силу впливу незалежних змінних на залежну (ROA); СП – стандартна похибка. В дужках представлено значення z-статистики; ***, ** – статистична значимість на рівні 99 % і 95 % відповідно. Wald $\chi^2_{\text{факт/крит}}$ – фактичне та критичне значення критерію Вайлда відповідно.

Враховуючи емпірично доведену важливість окремих внутрішньобанківських факторів прибутковості БД, у роботі формалізовано взаємозв'язки між різними складовими регуляторного механізму БД та рентабельністю банків різної форми власності та походження їх капіталу (табл. 5).

Результати проведених розрахунків на прикладі 6 європейських країн (Україна, Польща, Казахстан, Грузія, Естонія, Білорусь) за 2001–2014 рр. вказують на те, що: по-перше, найбільш результативними інструментами регулювання БД у контексті забезпечення рентабельності банківського бізнесу є заходи адміністративного характеру та заходи, спрямовані на створення умов якісного правового середовища ведення банківського бізнесу; по-друге, заходи адміністративного характеру є дієвими з точки зору стримування розвитку БД, що є актуальним в умовах економічного піднесення та кредитних бумів у країні; по-третє, з метою підтримки банківського бізнесу дієвими слід вважати інструменти індикативного грошово-кредитного регулювання БД.

Таблиця 5 – Результати оцінювання взаємозв'язків між різними складовими регуляторного механізму банківської діяльності та рентабельністю банків різних форм власності та походження капіталу в Україні, Польщі, Казахстані, Грузії, Естонії, Білорусі за 2001–2014 рр.

Факторна змінна			Вплив на рентабельність активів банку			
			В цілому	Державні банки	Приватні банки	Іноземні банки
Заходи інституційного характеру	Індикатор дотримання правових норм в країні	Дані міжнародного рейтингу економічної свободи	1,35***	5,31	-2,32***	-1,07***
	Індикатор фінансової свободи в країні		0,00*	-0,05	0,01	0,00
Заходи організаційного характеру	Співвідношення кількості працівників у центральному банку до кількості банків та філій у країні	Офіційні дані	-2,48× ×10 ⁻⁶ ***	5,99·10 ⁻⁶	-1,4·10 ⁻⁶ ***	-3,43× ×10 ⁻⁶ ***
Заходи індикативного регулювання	Волатильність ставки рефінансування		0,32***	5,06	0,21***	0,19
	Ставка обов'язкового резервування		0,07***	-0,03	0,08***	0,06***
	Реальна процентна ставка		-0,00	-0,02	-0,02**	0,03***
Заходи адміністративного грошово-кредитного регулювання	Впровадження принципів Базеля з питань банківського нагляду	Бінарна оцінка 1/0 на основі офіційних даних	-0,63***	X	0,04	-1,22***
	Обмеження процентних ставок по кредитах		-0,01	0,53	0,13	-0,00
	Наявність фонду гарантування вкладів клієнтів банків		-0,37***	2,01	-0,84**	-0,27*
	Обов'язковість участі банків у фонді гарантування вкладів клієнтів		-0,37***	2,01	-0,84**	-0,27*
Кількість спостережень			1045	24	407	614

Примітка: ***, **, * – статистична значимість на рівні 99 %, 95 % і 90 % відповідно; X – змінну виключено з моделі через колінеарність ознак.

Водночас практичні розрахунки вказують на відсутність необхідності у запровадженні диференційованих регуляторних режимів залежно від форми власності та походження капіталу банку, оскільки відсутні суттєві відмінності впливу різних складових регуляторного механізму БД на банки різної форми власності та походження капіталу. Особливої уваги заслуговує формування стратегії регулювання державних банків – незначні відмінності у результативності застосування інструментів індикативного та адміністративного характеру та водночас важливість умов інституційного середовища вказують на необхідність реформування принципів роботи державних банків. Вкрай важливими також є приватизація та переведення державних банків на комерційні засади функціонування або нормативне закріплення за ними пріоритетних цілей соціально-економічного характеру.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми, що виявляється у розвитку відомих та розробці нових теоретико-методологічних підходів до регулювання банківської діяльності в контексті узгодження інтересів держави та бізнесу.

За результатами дослідження зроблено такі висновки:

1. Сучасні тенденції з трансформації системи банківського регулювання та нагляду в світі пояснюються переважно неефективністю діючої регуляторної практики та тривалістю дестабілізаційних процесів внаслідок фінансово-економічної кризи. Світовий досвід вказує на наявність регуляторного циклу, в якому періоди посилення регулювання БД супроводжуються його лібералізацією. Конфліктність ключових цілей на будь-якому з етапів циклу регулювання економіки та БД зокрема, обумовлює об'єктивну необхідність узгодження економічних інтересів та координації зусиль основних стейкхолдерів БД.

2. Під економічним інтересом у БД слід розуміти форму прояву економічних відносин, обумовлених функціональним призначенням суб'єкта інтересу у фінансовій системі та спрямованих на отримання ним соціально-економічних вигід від БД, що відповідає положенням теорії зацікавлених сторін. БД являє собою сукупність суспільних (пов'язаних із забезпеченням фінансової стабільності), приватних (спрямованих на максимізацію прибутку та мінімізацію ризиків) та інституційних інтересів (пов'язаних із забезпеченням довіри у фінансовій сфері). Сучасна регуляторна практика БД спрямована на забезпечення узгодженості переважно суспільних та інституційних інтересів, залишаючи недостатньо врахованими інтереси бізнесу.

3. Концепція узгоджувального регулювання БД є сучасним підходом до державного регулювання фінансової сфери, орієнтованим на побудову рівноправних та взаємовигідних відносин між стейкхолдерами БД в контексті гармонізації їх інтересів та цілей за рахунок скоординованої співпраці державних органів влади, Ради з фінансової стабільності, власників та топ-менеджменту банків, гармонізації цілей та інструментарію їх досягнення, та який передбачає формування специфічної мети, завдань, принципів та механізму впровадження такого регулювання.

4. Динамічне зростання глобального індексу регуляторного тиску на банківський бізнес (за рахунок підвищення вимог до капіталу та ліквідності банків, вжиття заходів щодо мінімізації системних ризиків, посилення норм щодо культури ведення бізнесу на фінансових ринках, посилення вимог до якості корпоративного управління, звітності та прозорості банків тощо) вимагає детального вивчення існуючих механізмів державного втручання у функціонування банківського бізнесу та наслідків їх застосування.

5. При оцінюванні інтенсивності регулювання БД доцільно виокремлювати такі складові регуляторного механізму як функціональну (враховує інструменти грошово-кредитного регулювання БД індикативного та адміністративного

характеру), організаційну (відображає витратність регуляторних заходів та вимірюється за допомогою витрат на здійснення регуляторної діяльності) та інституційну (характеризує інституційне середовище БД через дотримання правових норм та рівень фінансової свободи).

6. З методичної точки зору оцінювання рівня державного втручання у банківський бізнес слід здійснювати за допомогою агрегованого індикатора інтенсивності регулювання БД, розрахованого на базі нормалізованих кількісних та якісних оцінок параметрів, що характеризують основні складові регуляторного механізму. Результати проведених розрахунків вказують на зростання інтенсивності регулювання банківського бізнесу в світі, а також переважання помірного та незначного рівнів державного втручання в БД. Крім того, розроблений підхід дозволяє порівняти країни світу за рівнем інтенсивності регулювання БД (низький, незначний, помірний, високий), а також формує наукове підґрунтя для використання індикатора у подальших дослідженнях з метою визначення рівня конфліктності інтересів держави та банківського бізнесу, а також розробки регуляторних ініціатив з їх узгодження.

7. Взаємозв'язок між фінансовим і реальним секторами економіки та механізм передачі імпульсів між ними, у тому числі дію регулювання БД на економічне зростання, доцільно розглядати не лише за допомогою традиційних для фінансового сектору каналів (ресурсного та кредитного), а й каналів споживання та інвестування. Формалізація напряму каналів впливу регулювання БД на економічне зростання та їх дієвості дозволила встановити, що тригером економічного зростання з позиції наслідків банківського регулювання як у довго-, так і короткостроковому горизонті слід вважати інвестиційний канал, в той час як через канал державного споживання в умовах посиленого регулювання БД відбувається трансмісія негативних шоків у реальний сектор економіки, а саме виробництво товарів та послуг в країні через скорочення попиту.

8. Дослідження залежності між інтенсивністю регулювання БД та динамікою економічного зростання з метою визначення рівня конфліктності цілей державного регулювання слід здійснювати з урахуванням фактора часу. Результати апробації розробленого методичного інструментарію на даних 22 країн світу за 2001–2014 рр. вказують на варіативність напрямку впливу інтенсивності регулювання БД на темпи економічного зростання – зростання індексу IBRR на 1 % призводить до зниження темпів приросту ВВП на душу населення на 19 % на горизонті більше 1 року, та до зростання на 23 % – в періоді до 1 року, що пояснюється зниженням майбутньої ділової активності в реальному секторі економіки внаслідок підвищення регуляторного тиску.

9. З позиції стимулювання економічного зростання заходів за рахунок інструментів регуляторного впливу слід відзначити пріоритетність заходів регулятора, спрямованих на створення сприятливого бізнес-середовища для БД, зокрема дотримання правових норм та фінансової дисципліни, превенцію порушення майнових прав клієнтів, запобігання легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, а також важливість запровадження заходів з наближення

засад та принципів функціонування банківського сектору України до міжнародних стандартів, особливо в частині впровадження вимог Базельського комітету. Серед інструментів грошово-кредитного регулювання БД дієвим у контексті згладжування економічних дисбалансів можна вважати обов'язкове резервування.

10. Забезпечення фінансової стабільності є також одним із державних інтересів, пов'язаних з регулюванням економічних процесів, окрім економічного зростання. В контексті забезпечення ефективності підвищення регуляторного тиску на банківський бізнес слід враховувати існування факторів-каталізаторів (орієнтація банків на внутрішні джерела фондування та економічне зростання в країні) та факторів-інгібіторів (присутність іноземного капіталу в банківській системі та високий рівень внутрішнього кредитування економіки) ефективності підвищення регуляторного тиску на банківський бізнес в контексті забезпечення фінансової стабільності, що обґрунтовано за допомогою здійсненого панельного аналізу даних для 23 країн світу, в тому числі України, за 2001–2014 рр. з використанням економетричної моделі з випадковими ефектами.

11. З метою підвищення ефективності регулювання БД за критерієм фінансової стійкості, як одного з базових інтересів бізнесу, система показників стійкості фінансового сектору (яка є традиційною у застосуванні регуляторною та наглядовою практикою більшості країн світу), потребує внесення коригувань, зокрема в частині використання показників витратності банківського бізнесу та якості активів.

12. Діапазон меж інтенсивності регулювання БД (у вигляді зони несприятливого та сприятливого його впливу на фінансову стійкість банків) розмежується значенням агрегованого індикатора інтенсивності регулювання БД на рівні 0,53, що підтверджено за допомогою застосування мультифакторної моделі оптимізації інтенсивності регулювання БД в контексті забезпечення фінансової стабільності на макро- та мікрорівні.

13. Прибутковість БД, як один із базових інтересів бізнесу, визначається переважно дією внутрішньобанківських факторів, зокрема якістю активів (зростання на 1 % негативно класифікованих кредитів обумовлює зменшення рентабельності активів на 0,44 %) та чисто процентною маржею (її зростання на 1 % обумовлює збільшення рентабельності активів на 0,28 %). Встановлено, що інтенсивність регулювання БД є домінантною за ступенем впливу порівняно з макроекономічним середовищем банків, що підкреслює важливість національної стратегії регулювання БД для розвитку банківського бізнесу країни.

14. За результатами застосування узагальненого методу найменших квадратів для визначення релевантності факторів прибутковості БД обґрунтовано наявність суттєвого позитивного впливу на прибутковість банківського бізнесу державної підтримки у вигляді участі держави у структурі власності банку, в той час як розмір активів банку має позитивний ефект лише в стабільний період, а присутність іноземних власників – у кризовий.

15. У контексті гармонізації інтересів держави та бізнесу із забезпечення прибутковості БД найбільш результативними інструментами регулювання БД є

заходи адміністративного характеру (з точки зору стримування розвитку БД, що є актуальним в умовах економічного піднесення та кредитних бумів в країні) та заходи, спрямовані на створення умов якісного правового середовища ведення банківського бізнесу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Монографії

1. Діденко О. М. Гармонізація інтересів держави та бізнесу при регулюванні банківської діяльності: теорія, світовий та вітчизняний досвід : монографія / О. М. Діденко. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2015. – 280 с. (15,64 друк. арк.).
2. Діденко О. М. Специфічні особливості банківського бізнесу як об’єкта оцінки // Вартість банківського бізнесу : монографія / [А. О. Єпіфанов, С. В. Леонов, Й. Хабер та ін.] ; за заг. ред. д-ра екон. наук А. О. Єпіфанова та д-ра екон. наук С. В. Леонова. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”. – 295 с. – С. 75–77 (0,07 друк. арк.).
3. Діденко О. М. Економічна природа та сутність депозитних ризиків банку / О. М. Діденко, О. Б. Афанасьєва // Управління ризиками банків : монографія у 2-х томах. Т. 1. Управління ризиками базових банківських операцій / [А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова та д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2012. – С. 221–229 (0,46 друк. арк.). *Особистий внесок: обґрунтовано індикатори ризикованості бізнес-моделі банку з позиції забезпечення інтересів бізнесу (0,25 друк. арк.).*
4. Діденко О. М. Управління достатністю капіталу банку / О. М. Діденко, О. О. Котенко та ін. // Управління ризиками банків : монографія у 2-х томах. Т. 2. Управління ринковими ризиками та ризиками системних характеристик / [А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова та д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2012. – С. 163–177 (0,76 друк. арк.). *Особистий внесок: обґрунтовано сукупність зовнішніх факторів впливу на капітальну стабільність банків як один із базових інтересів бізнесу (0,23 друк. арк.).*
5. Діденко О. М. Державно-приватне партнерство в контексті антикризового регулювання в економіці / О. М. Діденко, Л. Л. Гриценко, І. М. Боярко // Держава, підприємства та банки в системі антикризового управління : монографія / за ред. д.е.н., проф. Т. А. Васильєвої, к.е.н. О. Б. Афанасьєвої. – Суми : “Ярославна”, 2013. – С. 59–75 (0,9 друк. арк.). *Особистий внесок: досліджено теоретичні підходи до трактування сутності державно-приватного партнерства (0,35 друк. арк.).*
6. Діденко О. М. Регіональні аспекти функціонування банківської системи України / С. В. Леонов, О. В. Котляревський, О. М. Діденко // Соціально-економічна мотивація інноваційного розвитку регіону : монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, професора О. В. Прокопенко. – Суми : Сумський державний університет. – 2012. – С. 321–328 (0,34 друк. арк.).

Особистий внесок: узагальнено основні тренди в організаційній складовій банківського бізнесу з позиції забезпечення прибутковості діяльності (0,10 друк. арк.).

Статті у наукових фахових виданнях України

7. Діденко О. М. Банківські інновації як сучасна концепція розвитку вітчизняних банків / О. М. Діденко // Наука й економіка. – 2011. – Випуск 4(24). – С. 16–19 (0,33 друк. арк.).
8. Діденко О. М. Аналіз моделей прогнозування криз в банківській системі / О. М. Діденко // Сталий розвиток економіки. – 2011. – Випуск 5'2011(8). – С. 273–275 (0,33 друк. арк.).
9. Діденко О. М. Проблеми капіталізації банківської системи України / О. М. Діденко // Економічний простір. – 2011. – № 53. – С. 132–137 (0,33 друк. арк.).
10. Діденко О. М. Особливості процесів злиття та поглинання банків / О. М. Діденко // Проблеми системного підходу в економіці. – 2011. – № 3. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2011_3/Didenko_311.htm. – Назва з екрану (0,34 друк. арк.).
11. Діденко О. М. Стрес-тестування банківських систем як сучасний метод прогнозування банківських криз / О. М. Діденко // Бізнес-Навігатор. – 2011. – № 26. – С. 112–117 (0,35 друк. арк.).
12. Діденко О. М. Еволюція банківського нагляду на основі системи оцінки ризиків / О. М. Діденко // Інноваційна економіка. – 2012. – № 10'2012 (36). – С. 225–227 (0,33 друк. арк.).
13. Діденко О. М. Прогнозування системних банківських криз як важливий інструмент підтримки фінансової стабільності банківської системи / О. М. Діденко // Вісник Бердянського університету менеджменту та бізнесу. – 2012. – № 3 (19). – С. 152–155 (0,37 друк. арк.).
14. Діденко О. М. Посткризове реформування регулювання банківської діяльності в Україні / О. М. Діденко // Економічний аналіз. – 2012. – Випуск 11 (1). – С. 347–349 (0,33 друк. арк.).
15. Діденко О. М. Вітчизняний ринок банківських депозитів: сучасний стан та основні тенденції розвитку / О. М. Діденко // Економічний вісник університету. – 2012. – Випуск 19/2. – С. 187–189 (0,33 друк. арк.).
16. Діденко О. М. Іноземний капітал в банківській системі України: основні тенденції в посткризовий період / О. М. Діденко // Економічний форум. – 2012. – № 4. – С. 315–319 (0,34 друк. арк.).
17. Діденко О. М. Макроекономічні умови та тренди розвитку банківського бізнесу в Україні / О. М. Діденко // Інноваційна економіка. – 2012. – № 8'2012 (34). – С. 228–230 (0,33 друк. арк.).
18. Діденко О. М. Особливості організаційно-аналітичного забезпечення управління ефективністю бізнесу в банках / О. М. Діденко // Ефективна економіка. – 2012. – № 8. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1338>. – Назва з екрану (0,31 друк. арк.).

19. Діденко О. М. Еволюція поглядів на сутність економічних інтересів / О. М. Діденко // Економіка. Фінанси. Право. – 2013. – № 11/2. – С. 79–83 (0,56 друк. арк.).
20. Діденко О. М. Теоретичне дослідження науково-методичних підходів до дослідження сутності поняття “економічний інтерес” / О. М. Діденко // Демократичне врядування. – 2013. – № 12. – Режим доступу : <http://vivacademy.com/visnik12/fail/Didenko.pdf>. – Назва з екрану (0,40 друк. арк.).
21. Діденко О. М. Проблеми узгодження інтересів комерційних банків та держави / О. М. Діденко // Наука й економіка. – 2013. – № 4. – Частина 1. – С. 60–64 (0,27 друк. арк.).
22. Діденко О. М. Особливості узгодження інтересів держави та спеціалізованих банків / О. М. Діденко // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2013. – № 4. – С. 229–233 (0,39 друк. арк.).
23. Діденко О. М. Узгодженням інтересів держави та фінансово-кредитних посередників в контексті управління проблемною заборгованістю / О. М. Діденко // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2013. – № 9. – Частина 2. – С. 51–54 (0,32 друк. арк.).
24. Діденко О. М. Корпоративна соціальна відповідальність як невід’ємна складова функціонування сучасного банку / О. М. Діденко // Вісник Української академії банківської справи. – 2014. – № 1 (36). – С. 14–18 (0,39 друк. арк.).
25. Діденко О. М. Теоретичні та методичні засади виявлення умов, які стимулюють та дестимулюють підвищення регуляторного тиску на банківський бізнес в контексті забезпечення фінансової стабільності / О. М. Діденко // Ефективна економіка. – 2014. – № 4. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4939>. – Назва з екрану (0,49 друк. арк.).
26. Діденко О. М. Інтенсивність регулювання банківської діяльності та фінансова стійкість банків: теоретичні та практичні аспекти взаємозв’язку / О. М. Діденко // Ефективна економіка. – 2014. – № 8. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4940>. – Назва з екрану (0,52 друк. арк.).
27. Діденко О. М. Забезпечення інтересів держави при регулюванні діяльності банків з розгалуженою філіальною мережею / О. М. Діденко, О. Б. Афанасьєва // Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. – Випуск 41. – 2015. – С. 81–90 (0,44 друк. арк.). *Особистий внесок: визначено напрямки регулювання філіальної мережі банків з позиції забезпечення державних інтересів (0,24 друк. арк.)*
28. Діденко О. М. Інструментарій встановлення взаємозв’язку між регулюванням ринку банківських послуг та динамікою економічного зростання країни / О. М. Діденко // Вісник Української академії банківської справи. – 2015. – № 1 (38). – С. 93–101 (1,0 друк. арк.).

29. Діденко О. М. Вплив інтенсивності регулювання банківської діяльності на прибутковість банківської системи країни / О. М. Діденко // Проблеми економіки. – 2015. – № 2. – С. 219–225 (0,78 друк. арк.).
30. Діденко О. М. Оцінювання зв'язку між інтенсивністю регулювання банківської діяльності та прибутковістю окремих банків / О. М. Діденко // Бізнес-інформ. – 2015. – № 7. – С. 241–247 (0,66 друк. арк.).
31. Діденко О. М. Індикатори оцінки інтенсивності регулювання банківської діяльності в країні / О. М. Діденко // Інноваційна Економіка. – 2015. – № 3. – С. 216–223 (1,11 друк. арк.).

Статті у зарубіжних наукових виданнях

32. Діденко О. М. Розвиток філіальної мережі банку в контексті узгодження інтересів держави та банків / О. М. Діденко // The genesis of genius. – 2015. – № 1. – С. 68–71 (0,31 друк. арк.).

Тези доповідей на науково-практичних конференціях

33. Діденко О. М. Підвищення капіталу банків України як важливий інструмент забезпечення стабільності вітчизняної банківської системи / О. М. Діденко // Фінансова безпека та економічне зростання: домогосподарство, підприємство, регіон, держава : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (6–7 жовтня 2011 року) / Полтавський університет економіки і торгівлі. – Полтава, 2011. – С. 44–46 (0,15 друк. арк.).
34. Діденко О. М. Світовий досвід проведення стрес-тестування банківських систем / О. М. Діденко // Механізми реалізації стратегії розвитку національної економіки : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (20–21 жовтня 2011 року). – Тернопіль, 2011. – С. 158–159 (0,13 друк. арк.).
35. Діденко О. М. Обґрунтування доцільності впровадження банківських інновацій / О. М. Діденко // Банківська система України в умовах глобалізації фінансових ринків : збірник тез доповідей та виступів VI Міжнародної науково-практичної конференції (20–21 жовтня 2011 року) / Черкаський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України. – Черкаси, 2011. – С. 55–56 (0,09 друк. арк.).
36. Діденко О. М. Інтеграційні процеси в банківській системі України / О. М. Діденко // Перспективи створення сильної економіки для сучасної України : збірник тез економічної наукової інтернет-конференції (12 жовтня 2011 р.). – Тернопіль, 2011. – С. 87–89 (0,11 друк. арк.).
37. Діденко О. М. Регулювання банківської діяльності у посткризовий період / О. М. Діденко // Міжнародна банківська конкуренція : теорія і практика : збірник тез доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції (24–25 травня 2012 р.) : у 2-х т. / Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2012. – Т. 2. – С. 42–44 (0,10 друк. арк.).

38. Діденко О. М. Державна підтримка банківської системи шляхом отримання контролю над банками: переваги та недоліки / О. М. Діденко // Актуальні проблеми економіки і управління в сучасних соціально-економічних умовах : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (2–3 жовтня 2012 року). – Дніпропетровськ, 2012. – С. 198–200 (0,14 друк. арк.).
39. Діденко О. М. Орієнтація на оцінку ризиків як основна тенденція розвитку банківського нагляду в Україні / О. М. Діденко // *Dynamika naukowych Badan* – 2012: material VIII miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji (07–15 lipca 2012 roku). – Przemysl, 2012. – Р. 8–10 (0,15 друк. арк.).
40. Діденко О. М. Моделі прогнозування системних банківських криз / О. М. Діденко // *Динамикатана съвременната наука* – 2012: материали за VIII международна научна практична конференция (17–25 юли 2012). – София, 2012. – С. 5–7 (0,14 друк. арк.).
41. Діденко О. М. Формування організаційно-аналітичного підґрунтя управління ефективністю банківського бізнесу / О. М. Діденко // Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України в умовах фінансової нестабільності : матеріали Всеукраїнської наукової інтернет-конференції (2012). – Тернопіль, 2012. – С. 102–105 (0,14 друк. арк.).
42. Діденко О. М. Сучасні тенденції та проблеми розвитку банківського бізнесу в Україні / О. М. Діденко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник тез доповідей XV Всеукраїнської науково-практичної конференції (8–9 листопада 2012 р.) / Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2012. – С. 63–64 (0,09 друк. арк.).
43. Діденко О. М. Нормативно-правові аспекти узгодження інтересів банків та держави / О. М. Діденко // Управління соціально-економічним розвитком держави, регіону, підприємства: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (04.11 – 04.12.2013). – Полтава, 2013. – С. 15–16 (0,06 друк. арк.).
44. Діденко О. М. Податкові аспекти узгодження інтересів банків та держави / О. М. Діденко // Формування стратегії науково-технічного, екологічного і соціально-економічного розвитку суспільства : матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (5–6 грудня 2013 р.). – Тернопіль, 2013. – Режим доступу : http://conftiapv.at.ua/publ/konf_5_6_12_2013_r/sekcija_5_ekonomichni_nauki/podatkov_i_aspekti_uzgodzhennja_interesiv_bankiv_ta_derzhavi/77-1-0-2594#. – Назва з екрану (0,06 друк. арк.).
45. Діденко О. М. Узгодження інтересів вітчизняного та іноземного інвестора в банківській системі України / О. М. Діденко // Пріоритети розвитку економіки України та інших країн : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (29–30 листопада 2013 р.). – Чернігів : Видавничий дім “Гельветика”, 2013. – С. 172–173 (0,06 друк. арк.).

46. Діденко О. М. Проблеми та перспективи функціонування спеціалізованих банків в Україні / О. М. Діденко // Економічні механізми стимулювання соціально-економічного розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (22–23 листопада 2013 року). – Ужгород, 2013. – С. 88–89 (0,08 друк. арк.).
47. Діденко О. М. Наглядові аспекти узгодження інтересів держави та банків в Україні / О. М. Діденко // Національні моделі економічних систем: формування, управління, трансформації : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (6–7 грудня 2013 року). – Херсон : Видавничий дім “Гельветика”, 2013. – С. 184–185 (0,08 друк. арк.).
48. Didenko O. Directions and instruments banking regulation of support from the standpoint of banking system stability / O. Didenko // Global systemic crisis: new milestone in development or an impasse?: collection of scientific articles and theses of International scientific and practical congress (July 28, 2015). – Davos, 2015. – P. 72–77 (0,2 друк. арк.).
49. Діденко О. М. Напрямки та інструменти регулювання банківської діяльності з позиції забезпечення стабільності банківської системи / О. М. Діденко // Науково-економічний розвиток: менеджмент, фінанси та аудит : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (24–25 липня 2015 року). – Київ : ГО “Київський економічний науковий центр”, 2015. – С. 77–79 (0,2 друк. арк.).
50. Діденко О. М. Ключові індикатори фінансової стабільності / О. М. Діденко // Наукові здобутки на шляху до вдосконалення економіки країни : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (7–8 серпня 2015 року). – Дніпропетровськ : НО “Перспектива”, 2015. – С. 48–53 (0,24 друк. арк.).
51. Діденко О. М. Вплив міжнародних фінансових інститутів на стабільність банківської системи / О. М. Діденко // Актуальні проблеми економіки та фінансів : збірник тез наукових робіт III Міжнародної науково-практичної конференції (31 серпня 2015 року). – Київ – Санкт-Петербург – Відень : Фінансово-економічна наукова рада, 2015. – С. 16–19 (0,15 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Діденко О. М. Регулювання банківської діяльності в контексті узгодження інтересів держави та бізнесу. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Сумський державний університет, Суми, 2016.

Дисертаційна робота присвячена розробці теоретико-методологічних засад та методичного інструментарію регулювання банківської діяльності в контексті узгодження інтересів держави та бізнесу. У роботі поглиблено періодизацію розвитку систем регулювання банківської діяльності в світі та теоретичне обґрунтування сутності інтересу в банківській діяльності; розроблено концепцію узгоджувального регулювання банківської діяльності; удосконалено

її теоретичні підходи та методичний інструментарій оцінювання рівня інтенсивності регулювання; визначено напрямок та дієвість каналів впливу регулювання банківської діяльності на економічне зростання; розвинуто методологію дослідження залежності між інтенсивністю регулювання банківської діяльності та динамікою економічного зростання з урахуванням фактора часу; визначено склад дієвих з позиції економічного зростання заходів та інструментів регулювання банківської діяльності; розроблено методологію ідентифікації факторів-катализаторів та інгібіторів ефективності підвищення регуляторного тиску на банківський бізнес в контексті забезпечення фінансової стабільності; поглиблено механізм оцінювання залежності між інтенсивністю регулювання банківської діяльності та фінансовою стійкістю банків; розроблено мультифакторну модель оптимізації інтенсивності регулювання банківської діяльності в контексті забезпечення фінансової стабільності на макро- та мікрорівні; поглиблено методичні підходи до формалізації впливу факторів макроекономічного характеру та внутрішньобанківського походження на прибутковість банківської діяльності; розвинуто методологічне підґрунтя та методичний інструментарій регулювання банківської діяльності залежно від форми власності та походження капіталу.

Ключові слова: конфлікт інтересів, стейкхолдери, фінансова стабільність, макроекономічна стабільність, рентабельність бізнесу, узгодження цілей, банківське регулювання, вимоги до капіталу, держава, бізнес, грошово-кредитна політика.

АННОТАЦІЯ

Диденко О. Н. Регулирование банковской деятельности в контексте согласования интересов государства и бизнеса. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Сумской государственной университет, Сумы, 2016.

Диссертационная работа посвящена разработке теоретико-методологических основ и методического инструментария регулирования банковской деятельности в контексте согласования интересов государства и бизнеса.

Усовершенствовано периодизацию развития систем регулирования банковской деятельности в мире и теоретическое обоснование сущности интересов в банковской деятельности; разработана концепция согласовательного регулирования банковской деятельности, ориентированного на построение равноправных и взаимовыгодных отношений между стейкхолдерами банковской деятельности в контексте гармонизации их интересов и целей.

Разработаны теоретические подходы (с помощью выделения функциональной, организационной и институциональной составляющих регуляторного механизма) и предложен методический инструментарий (с помощью агрегированного показателя) оценивания уровня интенсивности регулирования банковской деятельности. Результаты расчетов демонстрируют мировую тенденцию повышения

интенсивности регулирования банковской деятельности в последние годы, но в тоже время умеренный и незначительный уровни государственного вмешательства в банковскую деятельность.

Дополнена методология исследования взаимосвязи интенсивности регулирования банковской деятельности и экономического роста как одного из базовых интересов государства, с учетом фактора времени, а именно разграничено оценку влияния в долгосрочном и краткосрочном периодах. Усовершенствован состав и определено направление каналов влияния регулирования банковской деятельности на экономический рост. Определен состав эффективных с позиции обеспечения экономического роста мероприятий и действий регулирования банковской деятельности.

Разработана методология и идентифицированы условия, которые повышают (факторы-катализаторы) и снижают (факторы-ингибиторы) эффективность повышения регулирования банковской деятельности в контексте обеспечения финансовой стабильности. Усовершенствован механизм оценивания взаимосвязи интенсивности регулирования банковской деятельности и финансовой стойкости банков как одного из базовых интересов банковского бизнеса.

Разработана и апробирована мультифакторная модель оптимизации интенсивности регулирования банковской деятельности с целью обеспечения финансовой стабильности на макро- и микроуровне.

Усовершенствованы методические подходы к формализации влияния факторов макроэкономической среды и факторов бизнес-модели банков на прибыльность банковской деятельности. Обосновано более высокую релевантность внутренних факторов (а именно качества активов и процентной политики банка), а также доминирование степени влияния интенсивности регулирования банковской деятельности на прибыльность банковской деятельности по сравнению с условиями макроэкономической среды ведения банковского бизнеса.

Усовершенствована методологическую базу и методический инструментарий регулирования банковской деятельности с учетом фактора формы собственности банков и происхождения капитала банка. С целью гармонизации интересов государства и бизнеса в контексте обеспечения прибыльности банковской деятельности в состав результативных инструментов регулирования банковской деятельности вошли мероприятия административного характера, а также ориентированные на создание условий качественной правовой среды ведения банковского бизнеса.

Ключевые слова: конфликт интересов, стейкхолдеры, финансовая стабильность, макроэкономическая стабильность, рентабельность бизнеса, согласование целей, банковское регулирование, требования к капиталу, государство, бизнес, денежно-кредитная политика.

SUMMARY

Didenko O. N. Banking regulation in the context of government and business interests coordination. – The manuscript.

The dissertation for reception of scientific degree of doctor of economic science on speciality 08.00.08 – Money, finance and credit. – Sumy State University, Sumy, 2016.

Dissertation is devoted to the development of theoretical and methodological foundations and practical tools for banking regulation in the context of government and business interests coordination. In the research periods of regulation systems database in the world and theoretic basis of the interest are proved; the concept of matching banking regulation is developed; theoretical approaches and methodological tools of banking regulation intensity evaluation are developed; direction and effectiveness of banking regulation channels of influence on economic growth are determined; research methodology for relationship between the intensity of banking regulation and economic growth dynamic is developed; measures and instruments for banking regulation in the context of ensuring economic growth are proposed; identification methodology of conditions that encourage and hinder the effectiveness of banking regulation in the context of ensuring financial stability is developed; multifactorial optimization model of banking regulation intensity is proposed; scientific and methodical approaches for determining the optimal level of banking regulation from a position of maximum consideration of the business interests are investigated; methodological approaches the formalization of macroeconomic factors influence on the bank profitability are developed; methodological framework and banking regulation tools depending on the bank ownership and capital nature are identified.

Key words: a conflict of interests, stakeholders, financial stability, macroeconomic stability, profitability, goals coordination, banking regulation, capital requirements, government, business, monetary policy.

Відповідальний за випуск
доктор економічних наук, професор
Васильєва Тетяна Анатоліївна.

Підписано до друку 30.05.2016.
Формат 60х90/16. Обл.-вид. арк. 1,9.
Гарнітура Times. Тираж 120 пр. Вид. № 21.

Віддруковано у ВВП “Мрія-1”.
40000, м. Суми, вул. Кузнечна, 2.
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи:
серія ДК, № 36 від 19.04.2000.